

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Ivona Krejčí

Druhy civilního procesu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25.3.2013

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 25.3.2013

.....

podpis

Obsah

Úvod.....	4
1. Soudnictví a jeho druhy	7
1.1. Civilní proces a jeho druhy	7
2. Nalézací řízení	9
2.1. Sporné řízení	9
2.1.1. Charakteristické zásady sporného řízení.....	9
2.1.2. Účastníci sporného řízení.....	10
2.1.3. Průběh sporného řízení	14
2.1.4. Dispoziční úkony účastníků.....	17
2.1.5. Dokazování	19
2.1.6. Rozhodnutí.....	22
2.2. Nesporné řízení	26
2.2.1. Charakteristické zásady nesporného řízení.....	27
2.2.2. Účastníci nesporného řízení.....	28
2.2.3. Vybrané typy nesporných řízení	28
3. Vykonávací řízení	32
3.1. Charakteristické zásady vykonávacího řízení.....	33
3.1.1. Dispoziční zásada a zásada oficiality.....	33
3.1.2. Zásada ochrany povinného a ochrany třetích osob.....	33
3.1.3. Zásada přednosti, časové priority a proporcionality.....	34
3.2. Exekuční titul.....	34
3.3. Průběh vykonávacího řízení.....	35
3.3.1. Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí.....	36
3.3.2. Nařízení výkonu rozhodnutí	36
3.3.3. Provedení výkonu rozhodnutí.....	37
4. Insolvenční řízení.....	40
4.1. Subjekty insolvenčního řízení.....	42
4.1.1. Insolvenční soud	42
4.1.2. Dlužník a věřitelé.....	42
4.1.3. Insolvenční správce.....	42
4.2. Průběh insolvenčního řízení.....	43
4.3. Způsoby řešení úpadku	45
4.3.1. Konkurs.....	45
4.3.2. Reorganizace.....	47
4.3.3. Oddlužení.....	48
5. Rozhodčí řízení	50
5.1. Rozhodčí smlouva.....	50
5.2. Rozhodčí orgán	51
5.3. Průběh rozhodčího řízení	52
5.4. Rozhodnutí.....	53
6. Zajišťovací řízení	54
6.1. Předběžná opatření.....	54
6.1.1. Předběžná opatření týkající se nezletilých dětí.....	56
6.1.2. Předběžná opatření v rámci ochrany před domácím násilím.....	57
6.2. Zajištění důkazu	57
6.3. Zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech.....	58

Závěr.....	58
Seznam použitých zkratek.....	60
Seznam literatury.....	61
Resumé.....	62

Úvod

Předkládaná diplomová práce na téma „Druhy civilního procesu“ podává výklad o základních druzích občanského soudního řízení, tak jak jsou standardně rozlišovány, Pozornost tedy bude v jednotlivých kapitolách postupně věnována řízení nalézacímu, vykonávacímu, insolvenčnímu, rozhodčímu a zajišťovacímu. Vzhledem ke značně obsáhlé materii se domnívám, že s ohledem na běžný rozsah diplomové práce není možné se podrobně zaměřit na všechny detaily jednotlivých řízení či jejich částí. V práci se tedy pokusím nastínit základní charakteristiku jednotlivých druhů civilního procesu, a dále specifické instituty, zásady a postupy, které se v těchto řízeních uplatňují.

Téma diplomové práce jsem si zvolila proto, že se již několik let v rámci právní praxe zabývám vymáháním pohledávek, v rámci kterého přicházím do styku se všemi výše zmíněnými druhy občanskoprávních řízení. S ohledem na náplň mého zaměstnání je mi zvolené téma velmi blízké.

Na úvod diplomové práce bych ráda vymezila soudnictví jako takové a jeho jednotlivé druhy. V dalších kapitolách se budu věnovat jednotlivým druhům civilního procesu, účelu jejich úpravy, a jejich průběhu, jakož i typickým zásadám, charakteristickým pro jednotlivé druhy civilních řízení.

I s ohledem na stále vzrůstající zadluženost společnosti, zejména domácností, a častému řešení sporů z toho plynoucích cestou soudního řízení, bych největší část této práce zaměřila na nalézací řízení sporné. Jako jeho jakýsi protipól bude stručně vymezeno i nalézací řízení nesporné, včetně podrobnějšího rozebrání některých jeho druhů.

Dále bude věnována pozornost řízení vykonávacímu, jenž může na nalézací řízení navazovat, pokud osoba zavázána pravomocným rozhodnutím soudu dobrovolně nesplní to, co jí bylo tímto rozhodnutím uloženo.

Podrobněji bude také rozebráno řízení insolvenční, jež nově upravuje insolvenční zákon účinný od roku 2008. Tímto zákonem byla do českého právního řádu zavedena řada

odlišností a nových institutů oproti do té doby platné úpravě v zákoně o konkurzu a vyrovnání. Mezi ně patří především úprava a upřednostňování reorganizace a oddlužení jakožto sanačních způsobů řešení úpadku, vedle obecného likvidačního řešení formou konkursu.

Ve své diplomové práci se budu dále věnovat i řízení rozhodčímu, které je určitou alternativou rozhodování soukromoprávních majetkových sporů. Právní řád umožňuje stranám sporu, aby v některých případech dohodou vyloučili pravomoc obecných soudů a svůj spor předložili k rozhodnutí rozhodčímu orgánu.

Na závěr práce bych se zmínila i o řízení zajišťovacím, resp. spíše zajišťovacích institutech, jejichž prostřednictvím je možné domáhat se zajištění určitého chování adresátů těchto zajišťovacích institutů, nebo zajištění určitého důkazu.

1. Soudnictví a jeho druhy

Soudnictví je jednou z funkcí státu, jejímž cílem je zajistit právo na soudní ochranu, jakožto jedno ze základních lidských práv. Právním základem tohoto práva je ustanovení čl. 36, odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že každý se může domáhat svého práva stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech i u jiného orgánu. Podstatou právní úpravy soudnictví je tedy zajištění co nejširší možnosti obrátit se na soud, jakož i zajištění spravedlivého procesu.

Soudnictví je také jednou ze složek státní moci. Vedle legislativy a exekutivy tak naplňuje teorii dělby moci, jako jeden ze znaků právního státu.

Teorie vymezuje soudnictví jako „*činnost nezávislých soudů jako státních orgánů, vykonávanou podle stanovených pravidel a spočívající v závazném řešení konkrétních případů podle právních norem*“¹.

V průběhu historického vývoje se původně jednotný soudní proces diferencoval tak, že nyní lze rozlišit čtyři základní druhy soudnictví, a to civilní, trestní, správní a ústavní. Jako první se oddělilo soudnictví trestní, které je v současnosti primárně zaměřeno na rozhodování o vině a trestu, hlavní funkcí správního soudnictví je přezkum správních rozhodnutí, k ochraně ústavních práv prostřednictvím kontroly ústavnosti právních předpisů se vytvořilo soudnictví ústavní. Civilní soudnictví tedy navázalo na původně jednotný soudní proces po oddělení ostatních druhů a jeho náplní je především ochrana v oblasti soukromého práva.

1.1. Civilní proces a jeho druhy

Civilní proces, neboli občanské soudní řízení, lze definovat jako „...*soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu soudu a dalších procesních subjektů při*

---

¹ WINTEROVÁ A.; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 19

*poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům*². Civilní proces je tedy jedním z druhů soudního řízení, samostatným procesním odvětvím, jehož cílem je ochrana zejména soukromoprávních vztahů, tedy vztahů občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních, a to prostřednictvím soudního projednávání a rozhodování sporů a jiných právních věcí a provádění výkonu rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně.

Jednotný civilní proces lze dále diferencovat na jednotlivé druhy, a to na řízení nalézací, vykonávací, zajišťovací, insolvenční a rozhodčí. První tři zmíněné druhy jsou upraveny v občanském soudním řádu, který je tak hlavním - nikoli však jediným - pramenem občanského soudního řízení. Občanský soudní řád vymezuje také základní zásady a instituty, které jsou společné všem druhům civilního procesu. Úprava insolvenčního a rozhodčího řízení je obsažena ve zvláštních zákonech; pro zde neupravené okruhy otázek se však subsidiárně použije občanský soudní řád.

---

² WINTEROVÁ A.; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, str. 34

2. Nalézací řízení

Nalézací řízení je druhem civilního procesu, v průběhu kterého dochází k tzv. nalézání práva. Výsledkem nalézacího řízení je autoritativní rozhodnutí, jímž soud buď deklaruje, co je právem, anebo hmotněprávní vztah konstituuje, tedy jej zakládá, mění či ruší. I podle tohoto hlediska, tedy zda soud vydává deklaratorní či konstitutivní rozhodnutí, můžeme nalézací řízení rozdělit na řízení sporné a nesporné.

2.1. Sporné řízení

Řízení sporné je typem nalézacího řízení, v jehož průběhu jsou řešeny právní spory mezi stranami prostřednictvím především deklaratorních rozhodnutí. Vedle výše již zmíněného hlediska lze odlišit řízení sporné od nesporného také jeho funkcí. Sporné řízení má zejména reparační funkci, jeho cílem je tedy náprava porušeného či ohroženého práva, na rozdíl od řízení nesporného, jehož funkce spočívá spíše v prevenci sporů.

2.1.1. Charakteristické zásady sporného řízení

2.1.1.1. Zásada dispoziční

Dispoziční zásada je nejtypičtější zásadou charakterizující sporné řízení, která „...*spočívá v možnosti procesních stran disponovat řízením a disponovat předmětem řízení*“.³ Výrazem této zásady je, že procesní iniciativa je dána do rukou účastníků řízení, kteří uplatňují či brání svůj právní zájem. Jsou to tedy procesní strany, a nikoli soud, kdo nakládá jak s předmětem řízení, tak i s řízením samotným. „*Zásada dispoziční umožňuje uplatnění osobní volnosti a dispoziční autonomie ve zvláštních podmínkách civilního řízení.*“⁴

---

³ STAVINHOVÁ Jaruška; LAVICKÝ Petr. Základy civilního procesu. Brno: Muni PRESS, 2011, s. 25

⁴ STAVINHOVÁ Jaruška. Občanské právo procesní: Řízení nalézací. Brno: Iurudica Brunensia, 1996, s. 54

Dispoziční zásada je realizována dispozičními úkony, prostřednictvím kterých je účastníky řízení vykonáván vliv na zahájení, průběh, rozsah i konec řízení. Tyto úkony mají nejčastěji podobu návrhů, příkladem bych na tomto místě uvedla návrh na zahájení řízení, jeho změnu, zpětvzetí žaloby, vzájemnou žalobu či odvolání. Jednotlivé dispoziční úkony účastníků budou podrobněji rozebrány v kapitole věnující se průběhu sporného řízení.

2.1.1.2. Zásada projednací

Zásada projednací je výrazem odpovědnosti procesních za zjištění skutkového stavu. Účastníci sporného řízení mají povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat důkazy k prokázání svých tvrzení, nesou tedy břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Soud v rámci sporného řízení není povinen provádět jiné důkazy než ty, které byly účastníky navrženy. Záleží tedy na stranách sporu, zda se soud o určité skutečnosti vůbec dozví a zda bude tato skutečnost prokázána. Účastník řízení, který nesplnil povinnost tvrzení či neoznačil důkazy k prokázání svých tvrzení, se tedy vystavuje nebezpečí nepříznivého rozhodnutí sporu. V konečném důsledku to znamená, „...že soud zjišťuje tzv. procesní pravdu, která není vždy shodná s objektivní skutečností“⁵, tedy stav skutkový, ne vždy odpovídající stavu skutečnému.

2.1.2. Účastníci sporného řízení

Účastníci řízení jsou jedním z procesních subjektů, jakožto pojmového znaku civilního procesu, bez nichž je jakékoli soudní řízení nemyslitelné. Účastníci řízení jsou ti, kdo jsou nositeli procesních práv a povinností a o jejichž právech a povinnostech se jedná. Účastníci mají v řízení rovné postavení, projevem rovnosti účastníků je zejména povinnost soudu zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv, např. právo jednat před soudem ve svém mateřském jazyce, právo přednést soudu své návrhy a navrhnout důkazy k prokázání svých tvrzení či právo vyjádřit se ke všem okolnostem, které vyjdou za řízení najevo.

---

⁵ SCHELLEOVÁ Ivana; a kol. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 1202

Účastníkem řízení může být jen ten, kdo má procesní subjektivitu a procesní způsobilost. Procesní subjektivitou se rozumí způsobilost být účastníkem řízení, tedy způsobilost být nositelem procesních práv a povinností. Fyzické osoby mají tuto způsobilost v zásadě od narození, právnické osoby ji nabývají okamžikem jejich vzniku. Nedostatek procesní subjektivity je neodstranitelnou vadou řízení, která bezpodmínečně vede k jeho zastavení.

Způsobilost samostatně jednat před soudem a vykonávat jednotlivé procesní úkony je označována jako procesní způsobilost. Ta se u právnických osob kryje s procesní subjektivitou, u fyzických osob vzniká v plném rozsahu zletilostí. Nedostatek procesní způsobilosti je odstranitelnou vadou řízení, kterou lze zhojit prostřednictvím zastoupení.

Ustanovení § 90 OSŘ definuje účastníky sporného řízení jako žalobce a žalovaného. Žalobcem je ten, kdo podal návrh na zahájení soudního řízení, tedy žalobu. Žalovaným je potom ten, kdo byl takto v žalobě označen, přičemž není rozhodné, zda tato osoba skutečně je nositelem hmotněprávních práv a povinností, o nichž se v řízení jedná. Účastníky sporného řízení označujeme také jako procesní strany, čímž je rovněž vyjádřen jejich vzájemný poměr v řízení sporném. Žalobce a žalovaný stojí v řízení vždy proti sobě a prosazují svůj protikladný zájem na výsledku sporu.

2.1.2.1. Společenství účastníků

Ve sporném řízení dochází často k situaci, kdy na jedné či druhé straně sporu vystupuje nikoli jeden, nýbrž více účastníků. V takových případech mluvíme o procesním společenství či o společenství účastníků. Jestliže stojí více osob na straně žalujících, hovoříme o aktivním společenství, pokud vystupuje ve sporu více žalovaných, jde o společenství pasivní. Občanským soudním řádem je tato forma účastnění dále rozlišena na samostatné a nerozlučné. Samostatné společenství účastníků je upraveno v § 91 odst. 1 OSŘ; jde o ty případy, kdy každý ze společníků jedná sám za sebe a jeho úkony nemají na práva a povinnosti ostatních společníků žádný vliv. Každý z účastníků tak může za sebe např. vzít žalobu zpět, uzavřít smír, omluvit se z jednání či podat opravný prostředek, rovněž se samostatně u každého společníka posuzuje počátek a

konec lhůt. „*Procesní úkony jednoho společníka nebo jejich opomenutí nejsou druhému společníkovi ani na prospěch, ani na újmu.*“⁶

Nerozlučné společenství je takový případ subjektivní kumulace, kde se účinek rozsudku vztahuje na všechny společníky, což vyplývá z povahy projednávané věci či ze zákona. Úkony jednoho účastníka se tedy nutně vztahují i na ostatní nerozlučné společníky, ohledně všech nerozlučných společníků je vyneseno jedno konečné rozhodnutí, ať už meritorní či nemeritorní.

2.1.2.2. Hlavní a vedlejší intervence

Hlavní intervence je procesní institut, „...*který umožňuje, aby třetí osoba podala žalobu proti oběma sporným stranám, jestliže touto žalobou uplatňuje své vlastní právo k předmětu řízení*“⁷. Tato osoba, tzv. hlavní intervenient, pak nadále vystupuje jako žalobce proti účastníkům dosavadního řízení jako žalovaným. Jedná se tedy o zahájení nového řízení.

Vedlejší intervenci upravuje OSŘ v § 93; jedná se o situaci, kdy do řízení vedle hlavního účastníka vstupuje vedlejší intervenient, který má na výsledku sporu právní zájem. Vedlejší účastník tak může učinit z vlastního podnětu či na výzvu účastníka učiněnou prostřednictvím soudu, vždy však z vlastního rozhodnutí a ve svém vlastním zájmu. Vedlejší účastník nadále vystupuje ve sporu buď na straně žalobce, nebo na straně žalovaného, a pomáhá mu ve sporu zvítězit. Vedlejšímu intervenientovi náleží ve sporu práva a povinnosti odvozené od hlavního účastníka, na jehož straně vystupuje, nemůže však disponovat s řízením samotným ani s jeho předmětem.

2.1.2.3. Přistoupení dalšího účastníka

Přistoupení dalšího účastníka je procesní institut, umožňující nápravu nedostatku věcné legitimace v prvním stupni sporného řízení na straně žalobce nebo žalovaného.

---

⁶ SCHELLEOVÁ Ivana; a kol. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 240

⁷ STAVINOHOVÁ Jaruška; HLAVSA Petr. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s.229

Přistoupení dalšího účastníka je nutné tehdy, jestliže původní účastník sám věcně legitimován není, „... protože hmotné subjektivní právo (resp. povinnost) mu svědčí pouze ve spojení s jiným subjektem.“⁸ Návrh na přistoupení dalšího účastníka podává žalobce, pokud třetí osoba přistupuje na straně žalobce, je potřeba jejího souhlasu, aby soud takovému návrhu vyhověl.

2.1.2.4. Záměna účastníků

Záměna účastníků je rovněž institut sloužící ke zhojení nedostatku věcné legitimace a to v případech, kdy původní účastník řízení není věcně legitimován ani ve spojení s jinou osobou. S přivolením soudu a na návrh žalobce v průběhu sporného řízení v prvním stupni původní nelegitimovaný účastník vystoupí a na jeho místo nastoupí účastník nový. Pokud má nový účastník nastoupit na místo původního žalobce, je navíc potřeba souhlasu této osoby. Tento nový účastník, ať na straně žalobce či žalovaného, není vázán úkony svého předchůdce.

2.1.2.5. Procesní nástupnictví

Pakliže v průběhu řízení dojde k univerzální sukcesi, tedy k přechodu práv či povinností některého účastníka na jinou osobu, řeší tuto situaci OSŘ v § 107 prostřednictvím institutu změny účastníků, tj. procesním nástupnictvím. Jedná se o případy, kdy dosavadní účastník ztratí způsobilost být účastníkem řízení, což zejména nastává smrtí fyzické osoby (resp. prohlášením za mrtvého) či zánikem osoby právnické. Soud dle povahy věci posoudí, zda je možné v řízení pokračovat s novým účastníkem, a vydá o tom usnesení, kterým řízení buď zastaví anebo rozhodne o procesním nástupnictví.

„Ten, kdo nastupuje do řízení na místo dosavadního účastníka řízení, musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho nástupu do řízení.“⁹ Nový účastník tedy vstupuje do procesních práv a povinností svého předchůdce, všechny procesní úkony učiněné

---

⁸ WINTEROVÁ A.; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 145

⁹ § 107 odst. 4 OSŘ

dosavadním účastníkem řízení jsou pro jeho nástupce závazné, a řízení tak pokračuje ve stadiu, v němž se právě nalézalo.

2.1.3. Průběh sporného řízení

2.1.3.1. Zahájení řízení a jeho účinky

Nalézací řízení sporné se zahajuje na návrh, který se nazývá žaloba. Podání žaloby je dispozičním úkonem účastníka řízení, jímž žalobce uplatňuje své tvrzené právo. Podáním žaloby žalobce žádá soud, aby v určité věci autoritativně rozhodl a přiznal tak žalobci ochranu práv, jichž se domáhá. OSŘ demonstrativně vymezuje tři druhy žalob, a to:

- Žaloby ve věcech osobního stavu, nazývané také jako statusové, kterými se žalobce domáhá autoritativní úpravy osobního statusu fyzické osoby. Charakteristické pro tento typ žalob je, že nejsou závazné pouze pro účastníky řízení, ale působí erga omnes.
- Žaloby na plnění, které jsou nejčastějším typem žalob projednávaných ve sporném řízení. Jejich podáním žalobce sleduje především získání exekučního titulu, na jehož základě bude následně moci autoritativně určenou povinnost k plnění vynutit v řízení vykonávacím.
- Žaloby na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není. Důležitým prvkem a také předpokladem úspěšnosti těchto žalob je naléhavý právní zájem žalobce na požadovaném určení.

Žaloba je tedy prvním procesním úkonem, kterým se zahajuje sporné řízení. Vedle obecných náležitostí podání stavených v § 42 odst. 4 OSŘ musí v souladu s ustanovením § 79 odst. 1 OSŘ žalobce v žalobě

- vymežit účastníky daného řízení,
- vylíčit rozhodující skutečnosti, z nichž žalobce vyvozuje své ohrožené či porušené právo (žalobce tíží břemeno tvrzení),
- označit důkazy, jichž se žalobce dovolává a které mají význam pro jednotlivé tvrzené skutečnosti (žalobce tíží břemeno důkazní) a

- navrhnout žalobní petit, tedy znění výroku rozhodnutí; jinými slovy z žalobního návrhu musí být patrné, čeho se žalobce domáhá.

Okamžikem, kdy žaloba dojde soudu (eventuelně dnem sepsání ústní žaloby do protokolu), je řízení bez dalšího zahájeno, aniž by o tom soud vydával jakékoli rozhodnutí. Zahájení řízení s sebou nese významné hmotněprávní i procesněprávní účinky. Předně se okamžikem zahájení řízení staví běh promlčecích a prekluzivních lhůt ohledně práv, která byla v řízení uplatněna. V průběhu řízení tedy nemůže dojít k promlčení ani k prekluzi práva, které je předmětem řízení (za podmínky, že žalobce v zahájeném řízení řádně pokračuje).

Zahájením řízení z procesněprávního hlediska dochází ke vzniku procesněprávního vztahu. Podáním žaloby vzniká tento vztah mezi žalobcem a soudem, okamžikem doručení žaloby žalovanému vzniká komplexní trojstranný procesněprávní vztah, v němž soud vystupuje vůči sporným stranám jako nezúčastněný třetí. Dalším důležitým procesněprávním účinkem zahájení řízení je vznik překážky litispendence neboli překážky probíhajícího sporu. „Zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení.“¹⁰ . Jedná se o procesní podmínku, která vychází z právního principu ne bis in idem. O překážce litispendence můžeme mluvit tehdy, jestliže je v řízení naplněn požadavek totožnosti věci; tedy identita účastníků daného řízení a zároveň identita předmětu sporu. V neposlední řadě zakládá zahájené řízení povinnost soudu věc co nejrychleji projednat a rozhodnout.

2.1.3.2. Příprava jednání a jednání

„Po zahájení řízení předseda senátu zkoumá, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny případné vady v žalobě.“¹¹ . Jestliže se vyskytnou v řízení takové nedostatky, které nelze nebo které se nedaří odstranit, soud řízení zastaví. V opačném případě postupuje soud v řízení „...v součinnosti se všemi účastníky tak, aby ochrana

---

¹⁰ § 83 odst. 1 OSŘ

¹¹ § 114 odst. 1 OSŘ

*práv byla rychlá a účinná...*¹², čímž je mimo jiné vyjádřen princip hospodárnosti řízení.

Pro sporné řízení je charakteristické jednání, soud rozhoduje sporné věci bez nařízení jednání jen výjimečně tehdy, jestliže lze ve věci rozhodnout na základě účastníky předložených listinných důkazů a účastníci s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasili či se práva účasti na projednávané věci vzdali (§ 115a OSŘ). Jednání by mělo být ze strany soudu připraveno tak, aby bylo možné věc projednat a rozhodnout při prvním jednání. Soud tedy za tímto účelem zpravidla ještě před jednáním vyzve žalovaného (případně další účastníky), aby se ve věci písemně vyjádřil a předložil soudu důkazy, jichž se dovolává. Vyjádření žalovaného může soud zaslat žalobci, aby na něj reagoval, a tuto případnou reakci (repliku) může soud opět zaslat žalovanému k vyjádření (tzv. duplika). Následně soud nařídí jednání, k němuž předvolá účastníky řízení, případně svědky či jiné osoby zúčastněné na řízení a to tak, aby tito měli dostatek času k přípravě.

Jednání je ústní a v zásadě veřejné, řídí jej předseda senátu. Ten také v průběhu jednání poskytuje účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech (§ 5, § 118a OSŘ). Při jednání jsou účastníci vyzváni, aby přednesli obsah svých podání, tedy žalobce obsah žaloby a žalovaný obsah svého vyjádření k žalobě, případně aby se k věci přímo vyjádřili. Strany sporu mohou měnit či doplňovat svá skutková tvrzení a navrhopat nové důkazy, a to zásadně pouze do skončení prvního jednání ve věci. Následuje provedení důkazů, přičemž účastníkům musí být dán prostor, aby se vyjádřili ke všem důkazům, které byly provedeny. *„Před skončením jednání je předseda senátu povinen, s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2, účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí...“*¹³. V případě, že již účastníci nemají návrhy na doplnění tvrzení či důkazů, jsou tito soudem vyzváni, aby přednesli své závěrečné návrhy. Je-li to možné, je ihned po skončení jednání vyhlášen rozsudek.

---

¹² § 6 OSŘ

¹³ § 119a OSŘ

2.1.4. Dispoziční úkony účastníků

Jak vyplývá z výše již zmíněné dispoziční zásady, účastníci řízení nakládají s předmětem řízení i s řízením samotným. Výše již také bylo uvedeno, že významným dispozičním úkonem účastníka řízení – žalobce – je již samotné podání žaloby, jakožto návrhu na zahájení řízení. Účastníci však mohou činit další procesní úkony, kterými ovlivňují zahájení, průběh či ukončení soudního řízení. V řízení v prvním stupni jsou to zejména: změna žaloby, zpětvzetí žaloby, vzájemná žaloba, uznání nároku žalovaným a uzavření soudního smíru. Mezi další dispoziční úkony patří dále např. odvolání, dovolání, žaloba pro zmatečnost či návrh na obnovu řízení.

2.1.4.1. Změna žaloby

„Změnou žaloby se rozumí takový dispoziční úkon, kterým žalobce mění během řízení petit žaloby, anebo mění skutková tvrzení spolu s právním důvodem žaloby, anebo výjimečně mění pouze skutková tvrzení.“¹⁴ Pakliže došlo ke změně mimo jednání či na jednání bez přítomnosti všech účastníků, je nutné změněný žalobní návrh doručit ostatním účastníkům do vlastních rukou. Ke změně žaloby je dále nezbytný souhlas soudu, přičemž soud v takové situaci zvažuje hledisko hospodárnosti řízení. Změnu návrhu soud nepřipustí, jestliže by výsledky dosavadního řízení, např. provedené důkazy, nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu.

2.1.4.2. Zpětvzetí žaloby

„Žalobce (navrhovatel) může vzít za řízení zpět návrh na jeho zahájení, a to zčásti nebo zcela.“¹⁵ Zpětvzetí může žalobce učinit kdykoli za řízení v prvním stupni, a to až do okamžiku nabytí právní moci meritorního rozhodnutí. Zpětvzetí musí být nepodmíněné, nesmí být vázáno např. na nepřiznání náhrady nákladů řízení protistraně. Bez dalšího je účinné zpětvzetí učiněné žalobcem před zahájením prvního jednání ve věci, poté může být soudem prohlášeno za neúčinné, pokud s ním ostatní účastníci z vážných důvodů nesouhlasí.

---

¹⁴ WINTEROVÁ A.; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 344

¹⁵ § 96 odst. 1 OSŘ

Soud v rozsahu provedeného zpětvzetí řízení zčásti nebo zcela zastaví. Usnesení o zastavení řízení nepředstavuje překážku věci pravomocně rozhodnuté a žalobce může kdykoli žalobu v rozsahu, v němž byla vzata zpět, podat znovu.

2.1.4.3. Vzájemná žaloba

Vzájemná žaloba je procesní institut, který umožňuje žalovanému, aby v rámci řízení před soudem prvního stupně uplatnil vůči žalobci své vlastní nároky. Vzájemnou žalobou tak dochází k rozšíření předmětu řízení. Vzájemná žaloba je samostatnou žalobou, musí tedy splňovat náležitosti zákonem pro žalobu stanovené. Jestliže žalovaný uplatňuje vůči žalobci započitatelné nároky, bude se jednat o vzájemnou žalobu pouze tehdy, jestliže výše plnění, kterého se domáhá žalovaný na žalobci, převyšuje plnění, které v řízení uplatnil žalobce. V opačném případě půjde o pouhou námitku započtení.

2.1.4.4. Uznání nároku

Dalším z dispozičních úkonů účastníků, v tomto případě žalovaného, charakteristických pro nalézací řízení sporné, je uznání nároku, který byl žalobcem uplatněn. Soud v takovém případě rozhodne na základě uznávacího projevu bez jakéhokoli zjišťování skutkového stavu rozsudkem pro uznání. Uplatněný nárok lze uznat zcela i jen zčásti, v případě uznání zčásti rozhodne soud částečným rozsudkem pro uznání pouze k návrhu žalobce.

2.1.4.5. Soudní smír

„Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem.“¹⁶
Soudní smír je dispozičním úkonem účastníků sporného řízení, kterým tito uzavírají dohodu o celém předmětu řízení či jeho části, v níž upravují vzájemná práva a povinnosti. Účastníky sporu uzavřený smír soud schválí usnesením; neschválí jej pouze tehdy, pokud je v rozporu s právními předpisy. Soudem schválený smír má účinky

---

¹⁶ § 99 odst. 1 OSŘ

pravomocného rozsudku – je právně závazný, vykonatelný, představuje překážku věci pravomocně rozsouzené a je tak dalším možným způsobem skončení sporného řízení.

2.1.5. Dokazování

„Účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Soud rozhoduje, které z navrhovaných důkazů provede.“¹⁷ Zákon tak stanoví důkazní povinnost, účastníky sporného řízení tíží břemeno důkazní, tedy odpovědnost za to, že jimi tvrzené skutečnosti budou prokázány. Pakliže účastník neunesse důkazní břemeno, vystavuje se nebezpečí prohry ve sporu.

2.1.5.1. Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů je charakteristickou zásadou moderního procesu. Je výrazem respektu v úsudek soudce a v jeho schopnost zvážit všechny provedené důkazy a posoudit jejich váhu ve vztahu k projednávané věci. Zásada volného hodnocení důkazů se v moderní době prosadila v procesním právu všech vyspělých zemí; rovněž v českém právním řádu se tato zásada uplatňuje ve všech druzích řízení. Výrazem této zásady je, že právní předpisy nestanoví pevná pravidla, podle nichž má soud jednotlivé důkazy hodnotit. Nestanoví, co může jako důkaz sloužit a nepřiznávají žádnému důkaznímu prostředku větší váhu než jinému. Zásada volného hodnocení důkazů vyplývá z ustanovení § 125 OSŘ, z něhož zjišťujeme, že *„Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci“¹⁸*. Účastníci řízení nesou tzv. břemeno důkazní, je tedy na nich, aby označili důkazy, jimiž mají být prokázány účastníky tvrzené skutečnosti. Soud následně hodnotí důkazní materiál, a to *„... každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci“¹⁹*.

Projevem zásady volného hodnocení důkazů tedy je, že soud zjišťuje skutkový stav tím, že provedené důkazy hodnotí podle svého vnitřního přesvědčení vycházející při tom

---

¹⁷ § 120 odst. 1 OSŘ

¹⁸ § 125 OSŘ

z pravidel logického myšlení. V odůvodnění rozhodnutí se pak soud musí vypořádat s tím, jak který provedený důkaz zhodnotil, které skutečnosti neměl za prokázané, případně které navržené důkazy neprovedl a z jakého důvodu.

Občanský soudní řád demonstrativně jmenuje některé důkazní prostředky, kterým je věnována pozornost níže.

2.1.5.2. Některé důkazní prostředky

Výslech svědka

Výslech svědka je jedním z nejběžnějších důkazních prostředků. Svědek je osoba odlišná od osoby účastníka řízení, která svými smysly přímo vnímala určitou pro konkrétní spor významnou skutečnost, a je tak schopna o tom zpravit soud. V tomto ohledu je osoba svědka nezaměnitelná a nezastupitelná. Zákon nestanoví žádné podmínky svědecké způsobilosti, svědčit tedy může jakákoli fyzická osoba. Na předvolání je každá fyzická osoba povinna dostavit se k soudu a vypovídat jako svědek. Odepřít výpověď může pouze tehdy, pokud by výpovědí způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.

Před vlastním výslechem k věci je svědek ztotožněn, poučen o svých právech a povinnostech, o významu svědecké výpovědi a o následcích křivé výpovědi, a dotázán na vztah k účastníkům daného řízení. Poté je svědek vyzván, aby vylíčil vše, co ví o předmětu výslechu. Následně může soud klást svědkovi doplňující otázky, a poté případně i účastníci řízení a znalci. Svědek, který splnil svou povinnost svědčit, má právo na nárok na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku, tzv. svědecké.

Znalecký posudek

Znalec je soudem ustanoven tehdy, „závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí“²⁰. Znalec je tedy osobou, která vypovídá o tom, co nepřímou poznal a zhodnotil na základě svých odborných znalostí. Na rozdíl od svědka je

---

¹⁹ § 132 OSŘ

tedy osoba znalce zaměnitelná a zastupitelná, v případě pochybností o nepodjatosti znalce je možné jej nahradit jiným odborníkem ze seznamu znalců a tlumočnicků.

Znalec o tom, co poznal a zhodnotil, předkládá soudu znalecký posudek, který je zpravidla přednášen ústně při jednání tak, aby soud a případně i účastníci řízení mohli znalci klást doplňující otázky. V některých případech se však soud může spokojit i pouze s písemným posudkem znalce. Rovněž znalci náleží za vyhotovení posudku odměna a náhrada hotových výdajů, tzv. znalečné.

Důkaz listinou

Listina je nepřímým důkazem, kterým se soudu podává určitá informace písemně zachycená na movitém podkladě. Rozlišujeme listiny veřejné, což jsou ty, které byly vydány „...soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné...“²¹. U těchto listin se presumuje jejich správnost; ostatní listiny pak můžeme označit jako soukromé. Pokud listinu nemá k dispozici ten, kdo se jí dovolává, může soud uložit tomu, kdo listinou disponuje, aby danou listinu předložil. Mluvíme zde o ediční povinnosti, její splnění může být vynucováno pořádkovými pokutami. Důkaz listinou je soudem proveden tak, že její obsah je při jednání sdělen či přečten.

Ohledání

Za jeden z nejspolehlivějších důkazních prostředků je považováno ohledání, a to proto, že jde o důkaz přímý, nezprostředkovaný. Předmětem ohledání mohou být věci movité, nemovité i lidské tělo. U předmětu, který je možno dopravit k soudu, se ohledání provede při jednání, u ostatních předmětů pak ohledání na místě. K tomu je potřeba předvolat ty osoby, které se předvolávají k jednání.

---

²⁰ § 127 odst.1 OSŘ

²¹ § 134 OSŘ

Výslech účastníka

„*Důkaz výslechem účastníků může soud nařídit, jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a jestliže s tím souhlasí účastník.*“²². Zpravidla tedy soud přistupuje k výslechu účastníků v případech důkazní nouze, a to i proto, že účastníci jsou ve věci osobně zainteresováni. Výslech účastníka probíhá obdobně jako výslech svědka, účastník je povinen vypovědět vše a nic nezamlčet. Ovšem účastník na rozdíl od svědka nenese trestněprávní odpovědnost, nemůže se dopustit trestného činu křivé výpovědi.

2.1.6. Rozhodnutí

Každé sporné řízení končí v prvním stupni rozhodnutím, kterým soud závazně řeší určitou právní situaci, a to buď meritorním, nebo nemeritorním. Příkladem nemeritorního rozhodnutí může být usnesení, jímž se žaloba odmítá, neboť kupříkladu nebyly ve lhůtě odstraněny její nedostatky, či usnesení o zastavení řízení z důvodu nedostatku podmínky řízení. Meritorním rozhodnutím je rozhodováno o samotném předmětu řízení, jedná se o rozhodnutí ve věci samé, kterým je autoritativně řešen konflikt v hmotněprávních vztazích. Podle toho, zda meritorní rozhodnutí pouze deklaruje existující hmotněprávní vztah či nový právní vztah utváří, rozlišujeme rozhodnutí deklaratorní a konstitutivní. Občanský soudní řád rozlišuje v zásadě tři formy rozhodnutí, a to rozsudek, usnesení a platební rozkaz.

2.1.6.1. Rozsudek

Rozsudek je forma rozhodnutí, kterou soud rozhoduje vždy ve věci samé. „*Rozsudkem má být rozhodnuto o celé projednávané věci.*“²³. Rozsudkem by tedy v zásadě měl být vyčerpán celý předmět řízení, určený především žalobním petitem. Avšak zákon připouští, je-li to účelné, rozhodnout i jen o části projednávané věci (tzv. rozsudek částečný) nebo jen o základu projednávané věci (tzv. rozsudek mezitímní). „*Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně, vyhlašuje jej předseda senátu jménem republiky.*

---

²² §131 OSŘ

²³ §153 odst. 2 OSŘ

Uvede přitom výrok rozsudku spolu s odůvodněním a poučením o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí.“²⁴.

Písemné vyhotovení rozsudku tvoří záhlaví, výrok, odůvodnění a poučení. V záhlaví je uvedeno označení, že jde o rozsudek a že je vydán jménem republiky. Dále se v něm uvádí označení soudu, jména a příjmení soudců a přísedících, přesné označení účastníků a jejich zástupců, a dále předmět řízení (tj. např. výše peněžitého plnění, o němž jde). Výrok rozsudku obsahuje ono rozhodnutí soudu ve věci samé, jen tato část rozsudku nabývá právní moci a je vykonatelná.

„Výrok rozsudku zní na plnění, na určení právního vztahu nebo práva nebo na založení, změnu nebo zánik právního vztahu, zejména jde-li o otázky osobního stavu; výrok na plnění může znít jak na plnění peněžité, tak i na plnění nepeněžité... Výrok rozsudku může znít i na zamítnutí žaloby.“²⁵

Součástí výroku rozsudku je rovněž rozhodnutí o nákladech řízení. V odůvodnění rozsudku soud uvede, „...čeho se žalobce (navrhovatel) domáhal a z jakých důvodů a jak se ve věci vyjádřil žalovaný (jiný účastník řízení), stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce.“²⁶. Rozsudek pro uznání či pro zmeškání nemusí být takto rozsáhle odůvodňován, postačí zkrácené odůvodnění, v němž soud uvede předmět řízení a důvody, proč bylo rozhodnuto rozsudkem pro uznání či pro zmeškání.

Poslední složkou rozsudku je poučení. Účastníci řízení musí být poučeni o opravném prostředku, kterým lze rozhodnutí soudu napadnout, v jaké lhůtě a u kterého soudu se podává, a který soud se jím bude zabývat, popřípadě poučení o nepřípustnosti opravného prostředku. Dále tato část rozsudku osahuje poučení o možnosti výkonu rozhodnutí.

---

²⁴ § 156 odst. 1 OSŘ

²⁵ WINTEROVÁ A.; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 276

²⁶ 157 odst. 2 OSŘ

2.1.6.2. Zvláštní druhy rozsudku

Rozsudek pro uznání

Rozsudek pro uznání je typem rozsudku, který se neopírá o zjištění skutkového stavu, nýbrž o uznání žalovaného. „*Uzná-li žalovaný v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání.*“²⁷. Pokud žalovaný uzná nárok pouze zčásti, rozhodne soud částečným rozsudkem pro uznání pouze tehdy, když to žalobce navrhne. Je možné uznat pouze takový nárok a rozsudek pro uznání tak vydat pouze v případech, ve kterých lze uzavřít soudní smír.

Rozsudek pro zmeškání

Kontumační rozsudek je rovněž druhem rozsudku, který se neopírá o zjištění skutkového stavu, ale vychází z domněnky nespornosti skutkového stavu při zmeškání žalovaného (žalovaný se nedostavil, nevyjádřil, tedy nemá, co by na svou obranu uvedl). Předpokladem vydání rozsudku pro zmeškání je řádné předvolání žalovaného nejméně deset dnů před jednáním. Pokud se takto předvolaný žalovaný bez důvodné a včasné omluvy nedostaví k prvnímu jednání ve věci, navrhne-li to žalobce a jedná-li se o věc, v níž lze schválit soudní smír, může soud rozhodnout rozsudkem pro zmeškání. Z ustanovení § 153b odst. 3 vyplývá, že kontumační rozsudek může být vždy pouze deklaratorní povahy.

2.1.6.3. Usnesení

Usnesení je formou rozhodnutí, která se používá tehdy, když zákon nestanoví jinou formu. Usnesením se zpravidla upravuje průběh řízení, usnesení tedy zpravidla nemají meritorní povahu (usnesení meritorní povahy je charakteristické pro některá nesporná řízení). Občanský soudní řád v § 167 odst. 1 demonstrativně jmenuje případy, kdy soud rozhoduje usnesením. Usnesení na rozdíl od rozsudku nemusí být vyhlášeno veřejně, řada usnesení také nepřipouští opravný prostředek.

---

²⁷ § 153a odst. 1 OSŘ

2.1.6.4. Platební rozkaz

Občanský soudní řád stanoví jako zvláštní formu rozhodnutí také platební rozkaz, což je rozhodnutí vydané ve zkráceném, rozkazním řízení. Platební rozkaz může soud vydat v řízení, v němž bylo uplatněno právo na zaplacení peněžité částky, a pokud uplatněné právo vyplývá ze skutečností uvedených žalobcem. Platební rozkaz musí být vždy doručen do vlastních rukou žalovaného; nelze jej vydat, není-li pobyt žalovaného znám či má-li být platební rozkaz doručen do ciziny. Platební rozkaz se vydává bez slyšení žalovaného, k odstranění jeho účinků postačí včas podaný odpor. „*Platební rozkaz, proti němuž nebyl podán odpor, má účinky pravomocného rozsudku.*“²⁸

---

²⁸ §174 OSŘ

2.2. Nesporné řízení

Druhým typem nalézacího řízení je řízení nesporné. Jak vyplývá z ustanovení § 2 OSŘ, soudy neřeší pouze spory, ale i „jiné právní věci“. Nesporné řízení můžeme vymezit jeho funkcí. Zatímco sporné řízení řeší hmotněprávní konflikty a má tak funkci reparační, nesporné řízení upravuje právní poměry do budoucna, má tedy v tomto ohledu funkci preventivní. Meritorní rozhodnutí vydávané v nesporném řízení, mají, na rozdíl od rozhodnutí v řízení sporném, vždy konstitutivní povahu. Nesporná řízení jsou řízení týkající se těch právních poměrů, na jejichž autoritativní úpravě rozhodnutím státního orgánu je veřejný zájem.

Rozdíly oproti spornému řízení jsou patrné také ve vztahu k zahájení a průběhu nesporného řízení. I nesporné řízení lze zahájit na návrh, většinu nesporných řízení je však možné zahájit také bez návrhu, z iniciativy soudu, a to vydáním usnesení. Návrh na zahájení řízení může v některých případech podat také státní zastupitelství, to také může do některých již zahájených řízení vstoupit. Neuplatní se zde ustanovení o obecné místní příslušnosti, místní příslušnost se v nesporném řízení řídí ustanovením § 88 OSŘ o výlučné místní příslušnosti. Mnohá meritorní rozhodnutí mají v nesporném řízení formu usnesení, na rozdíl od sporného řízení, pro něž je charakteristickou formou konečného rozhodnutí rozsudek. Pro rozhodování o nákladech řízení se v nesporném řízení neuplatňuje zásada úspěchu ve věci, ale zásada, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení (§ 146 odst. 1 OSŘ).

Typy nesporného řízení upravuje občanský soudní řád v hlavě páté, části třetí. Jsou jimi řízení o dědictví, řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů k osvojení, řízení o osvojení, řízení o úschovách, řízení o umoření listin, řízení o způsobilosti k právním úkonům, řízení opatrovnické, řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, řízení o povolení uzavřít manželství, řízení o určení data narození nebo úmrtí, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení ve věcech obchodního rejstříku, řízení ve věcech kapitálového trhu, řízení o potvrzení evropského exekučního titulu, řízení o soudním prodeji zástavy, a další řízení tam upravená. Některým z těchto řízení bude věnována pozornost níže.

2.2.1. Charakteristické zásady nesporného řízení

2.2.1.1. Zásada oficiality

V nesporném řízení se poměrně široce uplatňuje zásada oficiality, která obecně znamená, že procesní iniciativa je v rukou soudu. Soud rozhoduje o zahájení řízení a vymezuje jeho předmět, účastníci řízení mají jen omezenou možnost dispozice s řízením a předmětem řízení.

Omezení v dispozici s řízením lze spatřovat již v tom, že řízení nesporné je možné zahájit i bez návrhu. Pokud bylo nesporné řízení zahájeno na návrh a tento byl vzat zpět, může soud v řízení pokračovat, pokud se zpětvzetím nesouhlasí ostatní účastníci, případně by soud mohl sám usnesením zahájit nové řízení v téže věci.

Omezení dispozice s předmětem řízení pak vyplývá mimo jiné z ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ, které stanoví, že „*Soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu.*“²⁹

Je také zcela vyloučeno uzavřít v nesporném řízení smír, rozhodnout rozsudkem pro uznání či rozsudkem pro zmeškání.

2.2.1.2. Zásada vyšetřovací

Podstatou vyšetřovací zásady je, že za objasnění skutkového stavu nese odpovědnost soud. To neznamená, že by účastníci nesporného řízení nemohli tvrdit rozhodné skutečnosti a k těmto označovat důkazy, toto však není spojeno s procesními břemeny jako v případě sporného řízení a uplatnění zásady projednací. Je povinností soudu věc náležitě vyšetřit. Za tímto účelem je soud povinen vyhledat a provést i jiné důkazy, než byly účastníky navrženy a které jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu, jak plyne z ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ. V nesporném řízení je v zájmu společnosti kladen důraz na to, aby zjištěný skutkový stav odpovídal stavu skutečnému.

---

²⁹ § 153 odst. 3 OSŘ

2.2.2. Účastníci nesporného řízení

Účastníky nesporného řízení určuje tzv. druhá a třetí definice účastníků. Druhou definici účastníků obsahuje § 94 odst. 2 OSŘ, dle kterého jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje. Takto jsou zákonem definováni účastníci převážně těch nesporných řízení, která se zahajují na návrh účastníka. Jejich okruh je určen výslovným ustanovením zákona vždy u příslušného typu nesporného řízení.

Třetí definice účastníků je obsažena v ustanovení § 94 odst. 1 OSŘ, z jehož dikce zjišťujeme, že „V řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno.“³⁰ Pokud osoba, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná, není účastníkem daného řízení, přibere soud usnesením tuto osobu do řízení jako účastníka, jakmile se o ní dozví. Naopak jestliže se ukáže, že řízení se účastní osoba, o jejichž právech a povinnostech se v daném řízení nejedná, soud usnesením účast této osoby v řízení ukončí. Z výše uvedeného vyplývá, že věcná legitimace splývá s účastenstvím.

V nesporném řízení může vystupovat i jen jeden účastník. V případě, že je účastníků nesporného řízení více, tito nikdy netvoří společenství, každý má vždy samostatné postavení. V nesporném řízení dále není možná ani vedlejší ani hlavní intervence.

2.2.3. Vybrané typy nesporných řízení

2.2.3.1. Řízení o dědictví

„Soud zahájí řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého.“³¹ Soud tak usnesením zahájí řízení na základě úmrtního listu či na základě pravomocného rozsudku o prohlášení za mrtvého, a to zpravidla z podnětu orgánu státní správy pověřeného vedením matriky. Věcně příslušným k řízení o dědictví je okresní soud, místně příslušný je ten soud, v jehož obvodu měl zůstavitel poslední bydliště či pobyt. Podle ustanovení § 38 odst. 1 OSŘ soud po zahájení řízení pověří

---

³⁰ § 94 odst. 1 OSŘ

³¹ §175a odst. 2 OSŘ

notáře, aby jako soudní komisař prováděl v řízení o dědictví úkony, které se považují za úkony soudu.

Účastníky řízení o dědictví jsou podle § 175b OSŘ ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li jich, je účastníkem řízení stát. Vlastnímu projednání dědictví předchází tzv. předběžné šetření, v rámci kterého jsou zjišťovány údaje o zůstaviteli, dědicích zůstavitele, jeho majetku a dlužích. Vyjde-li najevo, že zůstavitel nezanechal majetek, soud řízení bez dalšího zastaví. Pokud zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, vydá jej soud vystaviteli pohřbu a poté řízení zastaví. V ostatních případech dojde k projednání dědictví. Soud vyrozumí osoby, o nichž lze mít za to, že jsou dědici, o jejich dědickém právu a o možnosti dědictví odmítnout.

„K projednání dědictví není třeba nařizovat jednání, potvrdí-li soud jeho nabytí jedinému dědici, nebo případně-li dědictví státu podle § 462 občanského zákoníku.“³²

V ostatních případech se koná jednání před soudním komisařem, které je vždy neveřejné. Dojde-li soud ke zjištění, že pasiva dědictví převyšují aktiva, je dědictví předloženo. V tomto případě je možné uzavřít dohodu, podléhající schválení soudu, kterou bude dědictví přenecháno věřitelům, není-li takové dohody, soud nařídí likvidaci dědictví. Řízení o dědictví se končí usnesením, kterým soud potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici nebo že dědictví připadlo státu, schválí dohodu více dědiců o vypořádání dědictví, případně potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, pokud mezi dědici k dohodě nedojde.

2.2.3.2. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Cílem okruhu nesporných řízení, souhrnně označovaných jako péče o nezletilé, je ochrana zájmu dítěte. Jedná se o záležitosti vyplývající zejména ze zákona o rodině, příkladmo jde o rozhodování o výchově a výživě zletilých dětí, o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s nimi či o přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti. Řízení tohoto typu mohou být zahájena i bez návrhu, na základě

podnětu fyzické či právnické osoby. Věcně příslušným je okresní soud, místní příslušnost se řídí bydlištěm nezletilého. Účastníky řízení jsou navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech je v řízení jednáno, tedy nezletilý. Nezletilý musí být v řízení zastoupen. Sřet zájmů zpravidla vylučuje, aby byl zastoupen svými zákonnými zástupci, nezletilému tedy bývá ustanovován kolizní opatrovník. V těchto typech nesporných řízení se klade důraz na to, aby, pokud je to možné, byly záležitosti péče o nezletilého vyřešeny dohodou rodičů, kterou soud schválí, neodporuje-li zájmům nezletilého. Charakteristická je při rozhodování ve věcech péče o nezletilé spolupráce s orgány sociálně právní ochrany dětí.

2.2.3.3. Řízení o úschovách

Řízení o úschovách se opírá o hmotněprávní ustanovení týkající se splnění závazku, mluvíme o tzv. solučních úschovách. § 568 Občanského zákoníku stanoví, že „*Nemůže-li dlužník splnit svůj závazek věřiteli, protože věřitel je nepřítomen nebo je v prodlení nebo má-li dlužník důvodné pochybnosti, kdo je věřitelem, nebo věřitele nezná, nastávají účinky splnění závazku, jestliže jeho předmět dlužník uloží do úřední úschovy.*“³³

Řízení se zahajuje návrhem na přijetí úschovy složitelem, který musí mimo jiné obsahovat prohlášení složitele o důvodu úschovy. Účastníkem řízení je tedy složitel, po právní moci usnesení o přijetí do úschovy i příjemce. Soud vydá předmět úschovy příjemci na jeho žádost. Po uplynutí tří let od právní moci usnesení o přijetí do úschovy, rozhodne soud, že předmět úschovy připadne státu, jestliže se o něj nikdo nepřihlásí ve lhůtě jednoho roku ode dne vyhlášení tohoto rozhodnutí. Uplynutím této lhůty připadne bez dalšího předmět úschovy státu.

---

³² §175j OSŘ

³³ § 568 OZ

2.2.3.4. Řízení o umoření listin

Řízení o umoření listin slouží k náhradě ztracené nebo zničené listiny. Občanský soudní řád stanoví druhy listin, které nelze umořit. Těmi jsou např. peníze, loterijní losy, vstupenky či jízdenky. Návrh na umoření (nahrazení) listiny může podat každý, kdo má na jejím umoření právní zájem. Účastníkem řízení je vedle navrhovatele i ten, kdo má podle listiny plnit, dále také ten, kdo má listinu v držbě a dále ten, kdo podal v tomto řízení námitky proti umoření. Soud zamítne návrh na umoření, jestliže zjistí, že listina, o jejíž umoření jde, nebyla vystavena. V opačném případě, nejsou-li ve lhůtě podány námitky proti umoření, prohlásí listinu k dalšímu návrhu za umořenou. Usnesení o umoření listiny nahrazuje umořovanou listinu; ztracená nebo zničená listina tímto pozbývá právních účinků.

2.2.3.5. Řízení ve věcech obchodního rejstříku

Obchodní rejstřík je veřejný seznam, do něž se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích, případně o jiných osobách, o nichž to stanoví zákon. Obchodní rejstřík vede a k řízení ve věcech obchodního rejstříku je příslušný krajský soud. Řízení se zahajuje zpravidla na návrh, bez návrhu lze zahájit řízení tehdy, má-li být dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem. Účastníkem řízení je vedle navrhovatele vždy podnikatel, kterého se návrh týká. Pro řízení ve věcech obchodního rejstříku je charakteristická zákonem stanovená lhůta pro rozhodnutí soudu. Soud má povinnost provést zápis do obchodního rejstříku nebo rozhodnout o návrhu usnesením nejpozději do pěti pracovních dnů (není-li zvláštním právním předpisem stanoveno jinak). Pokud soud v této lhůtě neprovede zápis do obchodního rejstříku a ani o návrhu nerozhodne, uplatní se fikce kladného rozhodnutí soudu. To znamená, že dnem následujícím po uplynutí lhůty se považuje navrhovaný zápis za provedený. Charakteristické pro toto řízení je, že v případě kladného vyřízení věci soud provede zápis, aniž by o tom vydal jakékoli rozhodnutí. O provedení zápisu do obchodního rejstříku soud vyrozumí účastníky řízení tak, že jim do tří dnů od provedení zápisu zašle výpis z rejstříku obsahující navrhovaný zápis.

3. Vykonávací řízení

Dalším druhem civilního procesu, kterému bude nadále věnována pozornost, je vykonávací řízení, samostatně upravené v části šesté OSŘ. V rámci vykonávacího řízení dochází k výkonu rozhodnutí soudu (příp. jiného exekučního titulu) ukládajících povinnost k plnění, pokud nedošlo k realizaci těchto rozhodnutí dobrovolným plněním povinného subjektu.

Vykonávací řízení nemusí nezbytně navazovat na nalézací řízení. Vykonávací řízení lze vést totiž pouze na podkladě takových rozhodnutí, která ukládají povinnému subjektu povinnost něco dát, konat, něčeho se zdržet či něco strpět. Z uvedeného vyplývá, že povaha některých rozhodnutí vydaných v nalézacím řízení ani neumožňuje, aby tato rozhodnutí byla vykonána v rámci řízení vykonávacího (např. rozhodnutí o rozvodu manželství). V řadě případů také povinný subjekt splní dobrovolně, co mu bylo pravomocným rozhodnutím uloženo. Vykonávací řízení nebude probíhat ani tehdy, pokud oprávněný nepodá návrh na zahájení tohoto řízení.

„Vykonávací řízení má dnes dvě formy. První z nich spočívá tradičně v tom, že od počátku do konce probíhá u soudu, který činí všechny úkony potřebné z hlediska autoritativního orgánu. Druhá forma spočívá v tom, že soud na základě zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), nařídí exekuci a jejím provedením pověří soudního exekutora, kterého si oprávněný zvolil.“³⁴ Recentní právní úprava tak umožňuje vykonat rozhodnutí dvojím způsobem, a to v rámci vykonávacího řízení podle části šesté OSŘ a v rámci exekučního řízení podle exekučního řádu. Přestože exekuční řád obsahuje určité odlišnosti, subsidiárně se i pro výkon rozhodnutí v rámci exekučního řízení použije OSŘ.

---

³⁴ WINTEROVÁ Alena; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 40

3.1. Charakteristické zásady vykonávacího řízení

3.1.1. Dispoziční zásada a zásada oficiality

Vykonávací řízení je zahajováno vždy na návrh. Zahájení vykonávacího řízení je tak zcela v dispozici účastníka, kterému z exekučního titulu plyne právo na určité plnění, které nebylo povinným subjektem splněno dobrovolně. Oprávněný účastník po celou dobu disponuje s řízením, po zahájení vykonávacího řízení rozhoduje také o tom, zda bude v řízení pokračováno či zda bude řízení zastaveno. Výjimku tvoří ta vykonávací řízení, která mají povahu nesporného řízení, zejména řízení o výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Průběh vykonávacího řízení je však značně ovládan zásadou oficiality v tom ohledu, že soud má po zahájení vykonávacího řízení povinnost postupovat tak, aby i bez dalších procesních úkonů účastníků došlo k naplnění účelu vykonávacího řízení, tedy k co nejrychlejšímu vymožení přiznaného plnění.

3.1.2. Zásada ochrany povinného a ochrany třetích osob

Tyto zásady směřují k tomu, aby při plnění účelu vykonávacího řízení nebylo do práv povinného subjektu zasahováno nadměrným a nepřiměřeným způsobem. Uvedené se vztahuje nejen na osobu dlužníka, který je účastníkem vykonávacího řízení, ale také na členy jeho rodiny, na něž má probíhající výkon rozhodnutí také zpravidla dopad.

K ochraně povinného v tomto směru slouží mimo jiné zákonem taxativně vymezené způsoby možného provedení výkonu rozhodnutí. Zákon také stanoví požadavek přiměřenosti prováděného výkonu rozhodnutí. *„Výkon rozhodnutí lze nařídit jen v takovém rozsahu, jaký oprávněný navrhl a jaký podle rozhodnutí stačí k jeho uspokojení.“*³⁵ Z uvedeného vyplývá, že výkon rozhodnutí může být nařízen pouze v rozsahu vymáhaného plnění. Pokud by tomu tak nebylo a výkon rozhodnutí by byl nařízen v rozsahu širším, mohl by se povinný subjekt domáhat částečného zastavení exekuce. Zásah, postihující majetek dlužníka, musí tedy být přiměřený a nesmí dlužníku působit větší újmu neodpovídající prospěchu věřitele. Dlužník je chráněn také

---

³⁵ § 263 OSŘ

v případech, kdy by byl výkon rozhodnutí neúčelný, zejména pokud by vymožené plnění nepostačovalo ani na pokrytí nákladů vykonávacího řízení.

Výkon rozhodnutí se může týkat pouze majetku povinného subjektu, výkonem rozhodnutí tedy nelze postihnout majetek třetích osob. Proti případným zásahům do své majetkové sféry se mohou třetí osoby bránit tzv. vylučovací žalobou.

3.1.3. Zásada přednosti, časové priority a proporcionality

Uvedené zásady se uplatňují v rámci vykonávacího řízení ve fázi rozvrhu výtěžku zpeněženého majetku mezi více oprávněných osob. Podle zásady přednosti se některé pohledávky uspokojují z výtěžku nebo z jeho části před ostatními pohledávkami. Takto jsou zvýhodněny např. pohledávky výživného. Zásada priority vyjadřuje princip, podle něhož dochází k uspokojení pohledávek podle určitého zákonem stanoveného časového pořadí. V případech, kdy výtěžek výkonu rozhodnutí není dostatečný pro uspokojení všech pohledávek v plné výši, dochází k uplatnění zásady proporcionality. V takovém případě dojde k poměrnému uspokojení pohledávek ve výši odpovídající jejich vzájemnému poměru.

3.2. Exekuční titul

Exekuční titul je základním podkladem a nezbytnou podmínkou pro nařízení výkonu rozhodnutí. Exekučním titulem je rozhodnutí nebo jiný akt, který autoritativně stanovuje plnění, k jehož vynucení vykonávací řízení směřuje. Exekučním titulem nemusí být pouze rozhodnutí soudu vydané v rámci nalézacího řízení, ale také rozhodnutí jiných orgánů, případně může jít i o listiny, kterým žádné řízení nepředcházelo. Exekuční titul musí splňovat náležitosti formální a materiální povahy. Formální náležitostí exekučního titulu je jeho vykonatelnost, kterou upravuje OSŘ odlišně pro rozsudky (v ustanovení § 161 a 162) a pro usnesení (v ustanovení § 171). Z hlediska materiálních náležitostí exekučního titulu je kladen důraz na jeho obsah; v exekučním titulu musí být přesně individualizován oprávněný a povinný subjekt, předmět plnění, rozsah plnění, způsob

plnění, lhůta ke splnění uložené povinnosti a potvrzení o vykonatelnosti titulu. Exekuční titul je obligatorní přílohou návrhu na zahájení exekuce.

Občanský soudní řád vymezuje následující exekuční tituly:

- vykonatelné rozhodnutí soudu, tedy rozsudky, usnesení a platební rozkazy,
- vykonatelné rozhodnutí soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek,
- vykonatelná rozhodnutí soudů ve správním soudnictví
- vykonatelná rozhodnutí rozhodčích komisí a smíry jimi schválené,
- vykonatelná rozhodnutí státních notářství a dohody jimi schválené,
- notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti sepsané podle zvláštního zákona,
- vykonatelná rozhodnutí a jiné exekuční tituly orgánů veřejné správy,
- rozhodnutí orgánů Evropských společenství,
- jiná vykonatelná rozhodnutí, schválené smíry a listiny, jejichž soudní výkon připouští zákon.

3.3. Průběh vykonávacího řízení

Věcně příslušným k soudnímu výkonu rozhodnutí je okresní soud, místní příslušnost se zpravidla řídí bydlištěm fyzické osoby, resp. sídlem osoby právnické. Zvláštní místní příslušnost stanoví OSŘ v § 252 odst. 3 a 4, a to jde-li o výkon rozhodnutí pro vymožení výživného nezletilého dítěte, jde-li o výkon rozhodnutí prodejem podniku či týk-li se výkon rozhodnutí nemovitosti. V prvním případě je místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště, v dalších dvou případech okresní soud, v jehož obvodu se nachází podnik či nemovitost.

Účastníky řízení o výkon rozhodnutí jsou oprávněný a povinný. „*Oprávněným je procesní strana, která tvrdí v návrhu, že je osobou, které náleží určité oprávnění, vyplývající z předloženého titulu, a povinným osoba, jež je podle stejného titulu zavázána splněním nějaké povinnosti. Vzhledem k tomu, že řízení o výkon rozhodnutí má ve své podstatě povahu kontradiktorního procesu, je postavení účastníků*

protikladné.“³⁶ Vedle povinného může být v části řízení o výkon rozhodnutí účastníkem také manžel povinného, a to tehdy, jsou-li nařízeným výkonem rozhodnutí postiženy věci nebo práva, náležející do společného jmění manželů.

3.3.1. Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí

Před nařízením výkonu rozhodnutí může soud na návrh oprávněného předvolat povinného a vyzvat jej k dobrovolnému splnění povinnosti uložené vykonatelným rozhodnutím, pokud se toto jeví jako účelné. Před nařízením výkonu rozhodnutí se může oprávněný obrátit na soud také s žádostí o pomoc při zjišťování některých údajů o povinném, jako např. údaje o plátcí mzdy či jiného příjmu nebo o bance, u níž má povinný účet včetně jeho čísla. Toto přímo souvisí s povinností oprávněného uvádět tyto údaje v návrhu na výkon rozhodnutí pro peněžité plnění, pokud se domáhá provedení výkonu rozhodnutí takovýmto způsobem. Nesdělí-li povinný tyto informace k dotazu soudu či uvede nepravdivé údaje, může mu být soudem uložena pořádková pokuta.

Na návrh oprávněného a za podmínky, že pohledávka nebyla nebo ani nemohla být uspokojena výkonem rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, dále soud před nařízením výkonu rozhodnutí vyzve povinného k prohlášení o majetku. Účelem tohoto institutu je získání přehledu o majetkových poměrech dlužníka bez vynaložení zbytečných nákladů. Dlužník je povinen se na předvolání dostavit a sdělit informace o všech hodnotách, které mohou být zákonnými způsoby postiženy výkonem rozhodnutí. Nedostaví-li se dlužník bez řádné a včasné omluvy, soud jej k dalšímu výsledku předvede.

3.3.2. Nařízení výkonu rozhodnutí

„Výkon rozhodnutí má dvě základní fáze: nařízení výkonu rozhodnutí a provedení výkonu rozhodnutí. Tam, kde je zapotřebí rozvrhnout výtěžek výkonu rozhodnutí mezi

---

³⁶ STAVINOHOVÁ Jaruška; HLAVSA Petr. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s. 487

více oprávněných, koná se po provedení výkonu rozhodnutí ještě tzv. rozvrh výtěžku.“³⁷

Řízení o výkon rozhodnutí se zahajuje zásadně na návrh oprávněného. V návrhu na výkon rozhodnutí musí být vedle obecných náležitostí návrhu, resp. návrhu na zahájení řízení specifikován způsob, jakým má být výkon rozhodnutí proveden, pokud jde o výkon rozhodnutí pro peněžité plnění. Dle způsobu navrhovaného provedení výkonu rozhodnutí je dále navrhovatel v návrhu povinen označit plátce mzdy povinného, banku, u níž má povinný účet, dlužníka, vůči němuž má povinný pohledávku, osobu, vůči níž má povinný jiné majetkové právo a o jaké právo se jedná, movité věci, nemovitosti či podnik. K návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí musí oprávněný připojit stejnopis exekučního titulu opatřený doložkou vykonatelnosti.

Jak již bylo uvedeno výše, výkon rozhodnutí je nařízen zásadně na návrh oprávněného. Vyhovuje-li návrh zákonem stanoveným požadavkům a jsou-li pro to splněny procesní podmínky, rozhodne soud o návrhu a usnesením výkon rozhodnutí nařídí, a to zpravidla bez slyšení povinného.

3.3.3. Provedení výkonu rozhodnutí

Jakmile usnesení o nařízení exekuce nabude právní moci, může začít druhá fáze vykonávacího řízení, a to vlastní provedení výkonu rozhodnutí některým ze způsobů, výslovně uvedených v zákoně. Výkon rozhodnutí může být veden pro peněžité či nepeněžité plnění. Tomu odpovídají o odlišné způsoby výkony rozhodnutí.

Pro vymáhání peněžitého plnění jsou zákonem stanoveny následující způsoby výkonu rozhodnutí:

- srážky ze mzdy
- příkázání pohledávky
- příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu
- prodej movitých věcí
- prodej nemovitých věcí

---

³⁷ WINTEROVÁ Alena; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 495

- prodej podniku
- zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem.

K vymožení nepeněžitého plnění zákon vymezuje tyto způsoby výkonu rozhodnutí:

- vyklizení
- odebrání věci
- rozdělení společné věci
- provedení prací a výkonů.

V průběhu provádění výkonu rozhodnutí, tedy po jeho pravomocném nařízení, mohou být zjištěny nebo nastat skutečnosti, které mohou být podkladem pro odklad či zastavení výkonu rozhodnutí.

„Na návrh může soud odložit provedení výkonu rozhodnutí, jestliže se povinný bez své viny ocitl přechodně v takovém postavení, že by neprodlený výkon rozhodnutí mohl mít pro něho nebo pro příslušníky jeho rodiny zvláště nepříznivé následky a oprávněný by nebyl odkladem výkonu rozhodnutí vážně poškozen.“³⁸. Jedná se tedy o situaci, kdy k odkladu výkonu rozhodnutí dojde na návrh povinného z důvodů přechodných nepříznivých sociálních okolností na straně povinného, které nastaly bez jeho viny. Zákon upravuje i další případ odkladu výkonu rozhodnutí, o kterém však soud rozhodne, aniž by se toho musel povinný domáhat. Jde o situace, kdy lze očekávat, že výkon rozhodnutí bude zastaven.

Zastavení výkonu rozhodnutí je prostředek, na základě kterého ustává další výkon rozhodnutí a nadále se v něm nepokračuje. Jedná se tak o jakousi formu ochrany účastníků vykonávacího řízení poté, co již byl výkon rozhodnutí pravomocně nařízen, avšak jeho výkon by nerespektoval některou, pro výkon rozhodnutí zákonem stanovenou, podmínku. *„O zastavení výkonu rozhodnutí rozhodne příslušný okresní soud na návrh nebo i bez návrhu. I bez návrhu soud zastaví výkon rozhodnutí ihned poté, jakmile zjistí, že zákonem stanovené předpoklady pro takovýto postup jsou*

---

³⁸ § 266 odst. 1 OSŘ

splněny“³⁹ Soud tak zastaví výkon rozhodnutí vždy na návrh oprávněného, na návrh povinného tehdy, jestliže po vydání rozhodnutí, které je exekučním titulem, právo jím přiznané zaniklo (zpravidla splněním dluhu). V ostatních případech stanovených v § 268 odst. 1 může soud zastavit výkon rozhodnutí i bez návrhu, tedy např. v případech, kdy výkon rozhodnutí postihuje věci, které nepodléhají výkonu rozhodnutí či v situacích, kdy průběh výkonu rozhodnutí ukazuje, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí jeho nákladů. Vedle těchto obecných důvodů zastavení výkonu rozhodnutí vymezuje občanský soudní řád také zvláštní důvody zastavení výkonu rozhodnutí, a to v § 268 odst. 2 a 3 a u jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí.

Výkon rozhodnutí může skončit také tak, že vymáhané plnění nebude vymoženo; v těchto případech mluvíme o tzv. marnosti výkonu rozhodnutí či o jeho bezvýslednosti. V řadě případů však dojde k naplnění účelu vykonávacího řízení, tedy k vymožení práva, jež bylo přiznáno exekučním titulem, a oprávněný tak bude v rámci vykonávacího řízení plně uspokojen.

---

³⁹ STAVINHOVÁ Jaruška; HLAVSA Petr. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s. 504

4. Insolvenční řízení

Insolvenční řízení je dalším samostatným druhem civilního procesu, který vykazuje řadu specifíků. Insolvenční řízení je upraveno v zákoně č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení, kde je také vymezeno, a to jako „...soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící a způsob jeho řešení.“⁴⁰ I v tomto řízení, obdobně jako v řízení vykonávacím jde především o uspokojení věřitelů dlužníka, charakteristické zde je, že dlužník má věřitelů více. Za těchto okolností by, pokud by jednotliví věřitelé uplatňovali své pohledávky cestou vykonávacího řízení, nemuselo dojít k naplnění zásady spravedlivého procesu, neboť by mohlo dojít k situacím, kdy by byli uspokojeni jen např. jen věřitelé, kteří uplatnili své pohledávky dříve či silnější věřitelé na úkor slabších.

Insolvenční řízení, jak vyplývá z insolvenčního zákona, je tedy prostředkem, sloužícím k řešení úpadku, v jiných případech vymáhání pohledávek jej nesmí být využíváno. Je prostředkem obecným, použitelným pro fyzické i právnické osoby, pro podnikatele i nepodnikatele. Charakteristickým rysem insolvenčního řízení je, že v sobě spojuje prvky řízení nalézacího a vykonávacího, v jednom řízení dochází jak k přiznání pohledávky, tak i k její realizaci.

Zásady insolvenčního řízení upravuje insolvenční zákon v § 5. Z tohoto ustanovení zjišťujeme, že zásady typické pro občanské soudní řízení se zde uplatňují modifikovaně. Tak např. zásada rovnosti účastníků je v insolvenčním zákoně vymezena následovně: „insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů; věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení stejné možnosti“⁴¹ Mimo to dochází v insolvenčním řízení k uplatnění některých zvláštních zásad, jako je ochrana dobré víry ohledně práv, nabytých před řízením, a výlučnost insolvenčního řízení, neumožňující uspokojení pohledávek mimo insolvenční řízení.

---

⁴⁰ § 2 písm. a) IZ

⁴¹ § 5 písm. a), b) IZ

Odlišnosti insolvenčního řízení od ostatních druhů civilních procesů se projevují také v doručování. To se děje v zásadě zveřejněním vyhlášky v insolvenčním rejstříku a na úřední desce soudu. Mezi další rozdíly patří např. omezení požadavků na nařizování jednání na nezbytně nutné případy či neposkytování náhrady nákladů řízení.

Podmínkou zahájení a průběhu insolvenčního řízení je dlužníkuv úpadek. Insolvenční zákon rozlišuje dvě formy úpadku, a to platební neschopnost a předlužení. O platební neschopnost jde tehdy, jestliže má dlužník peněžité závazky vůči více věřitelům po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit. Zákon dále stanoví čtyři vyvratitelné právní domněnky, které svědčí o dlužníkově platební neschopnosti. Konkrétně se jedná o případy, kdy dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo je neplní po dobu delší než tři měsíce po lhůtě splatnosti, nebo není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo dlužník nesplnil povinnost předložit seznamy dle § 104 odst. 1, uloženou mu insolvenčním soudem.

Druhou formou úpadku, možnou jen u právnických osob a u fyzických osob podnikatelů, je předlužení. „*O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkova majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.*“⁴²

Zákon dále definuje i tzv. hrozící úpadek v zájmu předcházení úpadku, případně překonání úpadku nelikvidačním způsobem jeho řešení. Hrozícího úpadku se může dovolat pouze dlužník, a to tehdy, jestliže lze se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.

---

⁴² § 3 odst. 3 IZ

4.1. Subjekty insolvenčního řízení

Insolvenční zákon taxativně stanoví subjekty insolvenčního řízení v § 9; jsou jimi insolvenční soud, dlužník, věřitelé uplatňující svá práva vůči dlužníku, insolvenční správce, v některých řízeních může být subjektem řízení státní zástupce či likvidátor dlužníka.

4.1.1. Insolvenční soud

Příslušným je krajský soud, v jehož obvodě se nachází okresní soud, který je obecným soudem dlužníka. V insolvenčním řízení a v incidenčních sporech jedná a rozhoduje samosoudce, a to vždy formou usnesení. Insolvenční soud jednak vydává rozhodnutí, jejichž vydání mu ukládá zákon, jako např. rozhodnutí o úpadku či rozhodnutí o prohlášení konkursu. Druhou úlohou, kterou insolvenční soud plní, je dohled nad průběhem insolvenčního řízení, spočívající zejména v dozoru nad postupem a činností ostatních procesních subjektů. V tomto směru je tak insolvenční soud oprávněn např. žádat od insolvenčního správce zprávy a vysvětlení o jeho postupu.

4.1.2. Dlužník a věřitelé

Insolvenční zákon vymezuje účastníky insolvenčního řízení: jsou jimi dlužník, tedy osoba, vůči níže se řízení vede, a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku. Vzhledem ke skutečnosti, že v průběhu insolvenčního řízení uplatňuje své pohledávky mnoho věřitelů, bylo by značně obtížné jednat s každým věřitelem samostatně. Z tohoto důvodu vytváří věřitelé věřitelské orgány, které vystupují jako zvláštní procesní subjekty a reprezentují zájmy většiny věřitelů. Těmito orgány jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor, příp. zástupce věřitelů, je-li přihlášených věřitelů méně než 50.

4.1.3. Insolvenční správce

Od okamžiku rozhodnutí o úpadku nemůže žádné insolvenční řízení probíhat bez insolvenčního správce. Insolvenční správce je ustanoven insolvenčním soudem ze seznamu insolvenčních správců, soudu je také odpovědný. „*Insolvenční správce je*

*povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob.*⁴³ Insolvenční správce odpovídá za škodu, kterou svou činností způsobí kterémukoli účastníku. Za činnost v insolvenčním řízení náleží insolvenčnímu správci odměna, má právo také na náhradu hotových výdajů.

4.2. Průběh insolvenčního řízení

Insolvenční řízení se zahajuje vždy na návrh, a to dnem, kdy tento návrh dojde věcně příslušnému soudu. Návrh je oprávněn podat jak dlužník, tak i kterýkoli z jeho věřitelů. Jde-li o insolvenční návrh věřitele, je tento povinen doložit, že má vůči dlužníkovi splatnou pohledávku, a k návrhu připojit její přihlášku. Je-li navrhovatelem dlužník, je povinen k insolvenčnímu návrhu připojit seznamy dle ustanovení § 104 odst. 1 IZ, tedy seznam majetku a závazků, seznam svých zaměstnanců a listiny dokládající úpadek. Insolvenční zákon stanoví povinnost podat insolvenční návrh dlužníku, jenž je právnickou osobou nebo fyzickou osobou podnikatelem, a to bez zbytečného odkladu poté, co se takový dlužník dozvěděl o svém úpadku ve formě platební neschopnosti. V případě porušení této povinnosti nese dlužník odpovědnost za škodu, kterou tímto způsobil.

Zahájení insolvenčního řízení oznámí insolvenční soud vyhláškou. Vedle účastníků insolvenčního řízení vyrozumí insolvenční soud o zahájení řízení také některé instituce v zákoně uvedené, např. finanční úřad, celní úřad, úřad práce či okresní správu sociálního zabezpečení. Okamžikem zahájení insolvenčního řízení není možné uplatnit pohledávky vůči dlužníku jiným způsobem, než insolvenční přihláškou, není tedy možné např. podat žalobu. Podáním přihlášky do insolvenčního řízení dochází ke stavení promlčecí doby, a to až do skončení insolvenčního řízení. Od okamžiku zahájení insolvenčního řízení je také dlužník povinen se zdržet jakéhokoli nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet.

---

⁴³ § 36 odst. 1 IZ

Dlužník – podnikatel může v několikadenních lhůtách od zahájení insolvenčního řízení podat návrh na vyhlášení moratoria. Po dobu trvání moratoria, která nesmí být delší než tři měsíce, není možné vydat rozhodnutí o úpadku, Moratorium je tedy jakousi poslední možností odvrátit úpadek. Soud k návrhu dlužníka, který je podnikatelem, moratorium vyhlásí, pokud s tím souhlasí většina věřitelů. Po dobu trvání moratoria je dlužník oprávněn hradit přednostně ty pohledávky, které bezprostředně souvisejí se zachováním dlužníkovy podniku.

Není-li vyhlášeno moratorium, insolvenční soud rozhodne o insolvenčním návrhu. Nesplňuje-li návrh zákonem předepsané náležitosti, soud insolvenční návrh odmítne. O zastavení insolvenčního řízení soud rozhodne, je-li návrh vzat navrhovatelem zpět. Pokud nejsou zákonem stanovené předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku, insolvenční soud návrh zamítne. Návrh bude zamítnut také pro nedostatek majetku v případech uvedených v § 144 IZ. „*Insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, je-li osvědčením nebo dokazováním zjištěno, že dlužník je v úpadku nebo že mu úpadek hrozí.*“⁴⁴

V rozhodnutí o úpadku je mimo jiné stanovena lhůta pro přihlášení pohledávek věřitelů dlužníka. Přihlašované pohledávky lze rozdělit do několika skupin. Nejvýhodnější postavení mají věřitelé pohledávek za podstatou. Jedná se o pohledávky, taxativně vymezené v § 168 insolvenčního zákona, které vznikly v důsledku existence insolvenčního řízení. Typicky půjde o hotové výdaje a odměnu insolvenčního správce. Tyto pohledávky nemusí být přihlašovány, uplatňují se vůči správci a mohou být uspokojeny kdykoli během řízení. Těmto pohledávkám jsou na roveň postaveny pohledávky vymezené v § 169 insolvenčního zákona, tedy např. pracovněprávní pohledávky, pohledávky z titulu náhrady škody způsobené na zdraví či pohledávky výživného. Další skupinou jsou tzv. zajištěné pohledávky, které jsou zajištěny zejména zástavním právem, zadržovacím právem, či jiným obdobným způsobem. Věřitelé těchto pohledávek se uspokojují ještě před rozvrhem, přednostně z výtěžku zpeněžení věci nebo jiné majetkové hodnoty, kterou byla jejich pohledávka zajištěna.

---

⁴⁴ § 136 odst. 1 IZ

Po uplynutí lhůty k přihlašování pohledávek sestaví insolvenční správce seznam pohledávek, na základě kterého dojde k jejich přezkoumání na přezkumném jednání. V jeho rámci může dlužník či insolvenční správce popírat pravost, výši či pořadí přihlášených pohledávek. Věřitel popřené nevykonatelné pohledávky může do 30 dnů ode dne skončení přezkumného jednání, příp. do 15 dnů ode dne doručení vyrozumění o popření, podat u insolvenčního soudu incidenční žalobu proti insolvenčnímu správci, jinak se k pohledávce popřené co do pravosti nadále nepřihlíží, pohledávka popřená co do výše či pořadí je v takovém případě zjištěna ve výši či pořadí uvedeném při jejím popření.

Po rozhodnutí o úpadku je insolvenční soud povinen do tří měsíců rozhodnout o způsobu řešení úpadku, pokud již o tomto nebylo rozhodnuto současně s rozhodnutím o úpadku. S rozhodnutím o úpadku je spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu tehdy, je-li dlužníkem osoba, u které není možné řešit úpadek reorganizací ani oddlužením, půjde tedy o malé a střední podnikatele. Dále je s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o způsobu jeho řešení v případech, kdy navrhovatelem byl dlužník, který současně s insolvenčním návrhem podal návrh na povolení oddlužení, nebo který navrhl reorganizaci a současně předložil schválený reorganizační plán. Další průběh insolvenčního řízení pak záleží na zvoleném způsobu řešení úpadku (viz níže).

4.3. Způsoby řešení úpadku

4.3.1. Konkurs

Konkurs je obecným likvidačním způsobem řešení úpadku, takto tedy může být řešen úpadek fyzické i právnické osoby, podnikatele i nepodnikatele. Obecnost konkursu je spatřována také v tom, že konkurs nastoupí jako způsob řešení úpadku při neúspěšném průběhu reorganizace či oddlužení. *„Konkurs je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové*

podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají, pokud zákon nestanoví jinak.“⁴⁵

Účinky prohlášení konkurzu nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkurzu v insolvenčním rejstříku. Předně vedle konkurzu nemůže probíhat řízení, které by mu konkurovalo. Přerušuje se tedy likvidace právnické osoby, končí nucená správa, přerušují se soudní, správní a jiná řízení o právech a povinnostech, která se týkají majetkové podstaty.

Okamžikem prohlášení konkursu dále dlužník ztrácí právo disponovat majetkem v majetkové podstatě, toto právo přechází na insolvenčního správce. Ke dni prohlášení konkursu jsou předčasně splatné veškeré dlužníkovy pohledávky a závazky. Toto je předpokladem, aby se konkursu mohli účastnit všichni dlužníkovy věřitelé, tedy i ti, jejichž pohledávky dosud nebyly splatné, a také aby byl do majetkové podstaty zahrnut veškerý dlužníkuv majetek. Prohlášením konkursu dále zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela a musí dojít k jeho vypořádání. Po dobu trvání účinků prohlášeného konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění manželů.

Po prohlášení konkursu učiní insolvenční správce soupis majetkové podstaty a tuto v průběhu dalšího řízení postupně zpeněží. Zpeněžení majetkové podstaty lze provést trojím způsobem, a to ve veřejné dražbě, prodejem movitých věcí a nemovitostí dle občanského soudního řádu prostřednictvím okresního soudu, nebo mimo dražbu, k čemuž však je zapotřebí souhlasu soudu a věřitelského výboru. Z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty se uspokojují věřitelé podle povahy jejich pohledávek, tedy nejdříve se uspokojí pohledávky za podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, dále se uspokojují pohledávky zajištěných věřitelů.

V závěru zpeněžení předloží insolvenční správce soudu konečnou zprávu, obsahující údaje o výtěžku zpeněžení majetkové podstaty, způsobu rozdělení výtěžku, jakož i vyúčtování odměny insolvenčního správce a jeho výdajů. „*Po právní moci rozhodnutí o schválení konečné zprávy předloží insolvenční správce insolvenčnímu soudu návrh*

---

⁴⁵ § 244 IZ

rozvrhového usnesení, v němž uvede, kolik má být vyplaceno na každou pohledávku uvedenou v upraveném seznamu přihlášených pohledávek. Insolvenční soud přezkoumá věcnou správnost návrhu předloženého insolvenčním správcem. Poté vydá rozvrhové usnesení, v němž určí částky, které mají být věřitelům vyplaceny.⁴⁶ Konkurs končí usnesením o jeho zrušení, čímž také zanikají účinky spjaté s prohlášením konkursu. Pohledávky, které nebyly v konkursu uspokojeny, nezanikají a věřitelé je mohou dále vymáhat.

Nepatrný konkurs

Insolvenční zákon vedle obecné úpravy konkursu obsahuje úpravu tzv. nepatrného konkursu. Jedná se o případy, kdy dlužníkem je fyzická osoba nepodnikatel, nebo když je dlužníkem podnikatel, který nemá více než 50 zaměstnanců a jeho celkový obrat za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 mil. Kč. Pro nepatrný konkurs stanoví zákon demonstrativně určité odchylky od postupu v obecném konkursu (např. možnost ustanovení zástupce věřitelů namísto věřitelského výboru).

4.3.2. Reorganizace

Reorganizace je sanačním způsobem řešení úpadku dlužníka, jenž byl zaveden do českého právního řádu novým insolvenčním zákonem účinným od roku 2008. „*Reorganizace se týká dlužníkovu podniku (popř. i jeho dalšího majetku) a je pro ni charakteristické, že provoz podniku je zachován, ale je podroben různým sanačním opatřením, která schválil soud a jejichž provádění je průběžně kontrolováno.*“⁴⁷

Reorganizace přichází v úvahu pouze v případech, kdy je dlužníkem či jeho přihlášeným věřitelem navržena, a to u dlužníka, který je podnikatelem, a jehož roční obrat za poslední účetní období dosáhl alespoň částky 100 mil. Kč, nebo jenž zaměstnává alespoň 100 zaměstnanců v pracovním poměru. Toto omezení však neplatí v případech, kdy dlužník společně s insolvenčním návrhem nebo nejpozději 15 dnů po

---

⁴⁶ § 306, odst. 1, 2 IZ

⁴⁷ WINTEROVÁ Alena; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 623

rozhodnutí o úpadku předloží reorganizační plán, jenž byl schválen polovinou zajištěných a polovinou nezajištěných věřitelů.

Uplatňují se dvě podoby reorganizace, dlouhodobá a krátkodobá. Podstatou dlouhodobé reorganizace je postupné a poměrné uspokojování pohledávek dlužníka z provozu jeho podniku při realizaci schválených sanačních opatření. Krátkodobá reorganizace spočívá v uskutečnění jednorázových opatření, vedoucích k restrukturalizaci podniku nebo k poskytnutí kapitálových přínosů, jako např. prodej podniku, vydání cenných papírů či vydání části aktiv věřitelům.

Průběh reorganizace je určen reorganizačním plánem, v němž je mimo jiné stanoven způsob reorganizace, opatření k plnění reorganizačního plánu, rozdělení věřitelů do skupin a rozsah jejich uspokojení. Reorganizační plán musí být schválen všemi skupinami věřitelů a také insolvenčním soudem.

Reorganizace končí rozhodnutím insolvenčního soudu, kterým tento vezme na vědomí splnění reorganizačního plánu. V případě, že však není reorganizační plán plněn, dojde rozhodnutím soudu o přeměně reorganizace v konkurs.

4.3.3. Oddlužení

Oddlužení je sanačním způsobem, jímž je možné řešit úpadek dlužníka – fyzické i právnické osoby, která není podnikatelem. K podání návrhu na řešení úpadku formou oddlužení je oprávněn výlučně dlužník. Učiní tak buď současně se svým insolvenčním návrhem, nebo nejpozději do 30 dnů od podání insolvenčního návrhu jinou osobou. Pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky, soud návrhu na povolení oddlužení vyhoví.

*„Oddlužení lze provést zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře.“*⁴⁸ O způsobu oddlužení hlasují věřitelé. Zpeněžení majetkové podstaty se provádí obdobně jako v konkursu. Při povolení oddlužení plněním splátkového

---

⁴⁸ § 398, odst. 1 IZ

kalendáře je dlužník povinen po dobu pěti let splácet svým nezajištěným věřitelům zabavitelné části svých příjmů v poměru stanoveném insolvenčním soudem v rozhodnutí o schválení oddlužení.

Po splnění všech povinností vyplývajících ze schváleného způsobu oddlužení může dlužník podat návrh na osvobození od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v jakém nebyly uspokojeny. K takovému návrhu dlužníka jej insolvenční soud usnesením od placení neuspokojených částí pohledávek osvobodí.

5. Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení patří mezi druhy civilního procesu, i toto řízení směřuje k poskytnutí ochrany soukromoprávním vztahům. Rozhodčí řízení lze definovat jako dobrovolné postoupení vyřešení sporu třetí nezávislé straně, která po provedení řízení vydá závazné a vykonatelné rozhodnutí. Dochází tak k vynětí sporu z kompetence obecných soudů a přenesení pravomoci na soukromé osoby. Konečným rozhodnutím, vydaným v rozhodčím řízení, tj. rozhodčím nálezům, propůjčuje stát svou autoritu tím, že je vykonává.

„Podstata rozhodčího řízení a navazujícího výkonu rozhodčích nálezů je přenesení projednávání a rozhodování určitých sporů ze soudů, do jejichž pravomoci tyto věci jinak patří, na rozhodce jako soukromé fyzické osoby vybírané ad hoc nebo na zvláštní stálé rozhodčí soudy.“⁴⁹

5.1. Rozhodčí smlouva

Základem pravomoci rozhodčího orgánu je dohoda stran o tom, že jejich již vzniklý, případně v budoucnu nastalý vzájemný spor bude řešen rozhodčím orgánem namísto soudu. Tímto orgánem může být buď stálý rozhodčí soud, nebo i fyzické osoby, v takovém případě by měl být ve smlouvě uveden počet a osoby rozhodců, popř. stanoven způsob jejich určení.

Rozhodčí smlouvu lze uzavřít pouze ohledně majetkových sporů, s výjimkou sporů incidenčních a sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí, a jen v těch případech, kdy by účastníci mohli o předmětu sporu uzavřít smír. ZRŘ stanoví v ustanovení § 3 odst. 1 požadavek písemné formy rozhodčí smlouvu, a to pod sankcí neplatnosti.

---

⁴⁹ SCHELLEOVÁ Ivana; a kol. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 1097

Zákon rozlišuje dva typy rozhodčí smlouvy, a to smlouvu o rozhodci a rozhodčí doložku. Smlouvou o rozhodci vyhrazení strany takové smlouvy rozhodování rozhodčímu orgánu v jednotlivém, již vzniklém sporu. Vzhledem k tomu, že spor již vyvstal, bývají součástí smlouvy o rozhodci i jména rozhodců, na kterých se strany dohodly. Druhou variantou je rozhodčí doložka, která má zpravidla povahu ujednání obsaženého v nějaké smlouvě hlavní, např. kupní. Rozhodčí doložka je sjednávána stranami v momentě, kdy ještě žádný spor neexistuje a vztahuje se tak na řešení případných budoucích sporů, které by mezi stranami určitého právního vztahu mohly vzniknout.

I přes uzavření rozhodčí smlouvy může dojít k situaci, kdy strana sporu podá žalobu u soudu. Rozhodčí smlouva nebrání projednání věci před soudem a rozhodnutí o ní, pokud druhá strana nenamítne existenci rozhodčí smlouvy, přičemž tak musí učinit nejpozději při prvním úkonu ve věci samé. K takovéto námitce soud zahájené řízení zastaví a žalobce se v takovém případě musí obrátit s žalobou na dohodnutý rozhodčí orgán.

5.2. Rozhodčí orgán

Rozhodčí orgány vymezuje ZRŘ v části druhé; jsou jimi rozhodci a stálé rozhodčí soudy. Rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý a má plnou způsobilost k právním úkonům. V zájmu zachování zásady nezávislosti a nestrannosti při rozhodování by rozhodující osoba neměla mít žádný vztah k stranám sporu či k projednávanému předmětu sporu. Pro výkon funkce rozhodce předpokládá zákon souhlas dotyčné osoby.

Strany mají možnost dohodnout se na osobě či osobách rozhodců a na jejich počtu přímo v rozhodčí smlouvě, popřípadě může být v rozhodčí smlouvě stanoven způsob, jakým bude počet a osoby rozhodců určeny. Počet rozhodců však musí být vždy lichý. Jestliže rozhodčí smlouva neřeší tyto otázky, postupuje se tak, že každá ze stran zvolí jednoho rozhodce a ti potom zvolí rozhodce třetího, předsedajícího.

Strany se mohou v rozhodčí smlouvě dohodnout, že jejich případný spor bude rozhodován stálým rozhodčím soudem (např. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR). Postup stálých rozhodčích soudů při jmenování rozhodců a rozhodování sporů je zpravidla podrobněji upraven vnitřními předpisy, které vydávají.

5.3. Průběh rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení se, stejně jako nalézací řízení sporné, zahajuje podáním žaloby u stálého rozhodčího soudu nebo u příslušného stranami dohodnutého rozhodce. Zahájení rozhodčího řízení má tytéž účinky jako zahájení řízení před obecným soudem. „Rozhodci jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc. Dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením.“⁵⁰ Pokud by bylo zahájeno rozhodčí řízení, aniž by byla dána pravomoc rozhodců, zůstávají účinky podané žaloby dle ustanovení § 16 ZRŘ zachovány za podmínky, že strana podá návrh u soudu nebo u jiného příslušného orgánu do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí o nedostatku pravomoci.

Po zahájení řízení postupují rozhodci podle pravidel dohodnutých v rozhodčí smlouvě či stanovených vnitřními předpisy, jde-li o stálý rozhodčí soud. Není-li takových pravidel, postupují rozhodci způsobem, který pokládají za vhodný, přičemž musí dbát zachování zásady rovnosti stran. Řízení je zpravidla ústní a neveřejné. Rozdíl oproti nalézacímu řízení před obecným soudem se týká i dokazování. Rozhodčí orgán nemůže vynucovat procesní povinnosti od třetích osob, To znamená, že může sice vyslyšet svědky, ale pouze pokud se dobrovolně dostaví. Stejně tak i jiné důkazy může provádět jen tehdy, jestliže jsou třetími osobami dobrovolně poskytnuty. Jestliže z tohoto důvodu nemůže rozhodčí orgán určitý procesní úkon provést, může požádat o provedení takového procesního úkonu soud. Soud je povinen dožádání vyhovět, pokud se nejedná o procesní úkon, který je podle zákona nepřípustný.

„Z povahy rozhodčího řízení dále vyplývá, že rozhodčí orgán nemůže uplatnit žádnou formu donucení ani vůči stranám (zde místo toho působí sankce neúspěchu

---

⁵⁰ § 15 odst. 1 ZRŘ

*vyplývající z procesní pasivity nebo obstrukcí) ani vůči třetím osobám. Proto v těchto případech nemůže situaci řešit rozhodčí orgán, ale je třeba zásahu orgánu státní moci, tedy soudu, jenž si i přes ztrátu pravomoci rozhodovat o předmětu rozhodčího řízení zachovává určité kontrolní a doplňkové pravomoci ve vztahu k němu.*⁵¹

Vedle výše uvedených dožádaných úkonů v souvislosti s dokazováním se tak pomoc soudu uplatní při jmenování stranou včas nejmenovaného rozhodce, při jmenování nového rozhodce, rozhodování o vyloučení rozhodce a nařízení předběžného opatření.

Soudy dále v rámci dohledu přezkoumávají platnost, existenci a rozsah rozhodčí smlouvy nebo odmítnutí rozhodčí smlouvy rozhodčím orgánem, přebírají do úschovy vydané rozhodčí nálezy, jsou oprávněny ke zrušení rozhodčího nálezu, odložení jeho vykonatelnosti i k zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí podle § 32 a 35 ZRŘ.

5.4. Rozhodnutí

Rozhodnutí o žalobním nároku má v rozhodčím řízení formu rozhodčího nálezu. Rozhodčí nález musí být vyhotoven písemně, řádně odůvodněn a podepsán alespoň většinou rozhodců. Rozhodčí nález je rozhodnutím konečným a závazným, doručený rozhodčí nález má zpravidla účinky pravomocného rozhodnutí a je vykonatelný. Dohodou stran však může být v rozhodčí smlouvě upraven přezkum vydaného rozhodčího nálezu jinými rozhodci; nestanoví-li rozhodčí smlouva jinak, musí být žádost o přezkoumání zaslána druhé straně do 30 dnů ode dne, kdy byl straně žádající o přezkoumání rozhodčí nález doručen.

Rozhodčí nález opatřený doložkou právní moci, jakož i všechny listiny prokazující průběh rozhodčího řízení, uschová rozhodčí soud po dobu 20 let od jeho právní moci.

---

⁵¹ WINTEROVÁ Alena; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 661

6. Zajišťovací řízení

Občanský soudní řád upravuje několik nesourodých institutů, které není možné podřadit pod žádné z již uvedených řízení. Podle účelu, kterému slouží, jsou tyto instituty a postupy civilních soudů souhrnně označovány jako zajišťovací řízení. Prostřednictvím těchto institutů, jež budou dále rozebrány v této kapitole, dochází k předběžnému poskytnutí ochrany porušených nebo ohrožených práv, a to bez předchozího rozhodování o opodstatněnosti těchto práv či ochrany jim poskytované. Mezi zajišťovací řízení patří předběžná opatření, prétorský smír, zajištění důkazu, zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví a zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech.

6.1. Předběžná opatření

„Předběžná opatření slouží k tomu, aby byly předběžně, tedy prozatímně upraveny poměry účastníků. Lze je vydat i tehdy, je-li zde obava, že by byl ohrožen výkon rozhodnutí (exekuce).“⁵²

Zákon rozlišuje dva druhy předběžných opatření, a to předběžná opatření obecná a předběžná opatření zvláštní, což jsou předběžná opatření vydávaná ve specifických situacích (ochrana nezletilých dětí, ochrana před domácím násilím). Obecná předběžná opatření můžeme z časového hlediska dále diferencovat. Prvním poddruhem jsou předběžná opatření vydávaná před zahájením řízení ve věci samé. K samotnému řízení přitom nakonec vůbec nemusí dojít (pokud např. návrhovač nepodá v soudem určené lhůtě návrh na zahájení řízení). Druhým poddruhem jsou potom předběžná opatření vydávaná během soudního řízení ve věci samé. Společným znakem předběžných opatření je, že z nich návrhovač přímo nezískává žádná práva, o těch má být rozhodnuto teprve v budoucnu.

---

⁵² KINDL Milan; ŠÍMA Alexandr; DAVID Ondřej. Občanské právo procesní, 2. Rozšířené vydání. Plzeň: Čeněk, 2008, s. 161

Zákon demonstrativně vypočítává některá předběžná opatření. Dle § 76 OSŘ tak může jít např. o placení výživného v nezbytné míře, odevzdání dítěte do péče druhého z rodičů, poskytnutí alespoň části pracovní odměny, složení peněžité částky nebo věci do úschovy u soudu, povinnost nenakládat s určitými věcmi nebo právy či povinnost něco vykonat, něčeho se zdržet či něco strpět. Předběžným opatřením může být uložena povinnost i někomu jinému než účastníkovi řízení, ale jen tehdy, jestliže to na něm lze spravedlivě požadovat.

Řízení o vydání předběžného opatření se zahajuje zpravidla na návrh, bez něj je možno jej zahájit jen tehdy, kdy i řízení ve věci samé by mohlo být zahájeno bez návrhu. Příslušným je soud, který by byl příslušný k řízení ve věci samé. Návrh na vydání předběžného opatření musí vedle obecných náležitostí návrhu obsahovat i vylíčení skutečností, které odůvodňují potřebu prozatímní úpravy, jakož i vydání právě navrhovaného předběžného opatření. V petitu návrhu navrhovatel uvede, vydání jakého předběžného opatření se domáhá. Má-li návrh nedostatky, které brání rozhodnutí o něm (návrh je neurčitý, nesrozumitelný či neobsahuje všechny náležitosti), předseda senátu jej odmítne. Odmítnutí návrhu je sankcí také tehdy, nesložil-li navrhovatel nejpozději v den podání návrhu na účet soudu peněžní jistotu.

Vzhledem k potřebě rychlého rozhodnutí o návrhu, rozhoduje se o něm bez jednání, bez dokazování a zpravidla bez slyšení účastníků. Je však nezbytné, aby byla prokázána potřeba vydání předběžného opatření a alespoň osvědčeny ostatní rozhodné skutečnosti. O předběžném opatření rozhodne předseda senátu usnesením, a to v zásadě bezodkladně. Takové usnesení je vykonatelné vyhlášením, případně doručením a je titulem pro výkon rozhodnutí.

„V případě, že soud stanoví, že předběžné opatření bude trvat jen určitou dobu, musí tuto dobu přesně vymezit. Zároveň soud může při nařízení předběžného opatření uložit navrhovateli, aby ve lhůtě, kterou mu určí, podal návrh na zahájení řízení.“⁵³

---

⁵³ SCHELLEOVÁ Ivana; a kol. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 317

Předběžné opatření zanikne, jestliže

- návrhovač nepodal v zákonné lhůtě nebo ve lhůtě soudem určené návrh na zahájení řízení,
- nebylo návrhu ve věci samé vyhověno,
- bylo návrhu ve věci samé vyhověno a uplynulo patnáct dní od vykonatelnosti rozhodnutí o věci,
- uplynula určená doba, po kterou mělo trvat.

Pominou-li důvody, pro něž bylo předběžné opatření nařízeno, předseda senátu jej zruší.

Jestliže bylo předběžné opatření zrušeno či zaniklo a návrhu ve věci samé nebylo vyhověno ani nebylo uspokojeno právo návrhovače, je návrhovač povinen nahradit škodu a jinou újmu tomu, komu takovým předběžným opatřením vznikla. Této odpovědnosti se nelze zprostit, ledaže by ke škodě došlo i jinak. K zajištění této odpovědnosti slouží institut jistoty, kterou je návrhovač povinen složit při podání návrhu.

6.1.1. Předběžná opatření týkající se nezletilých dětí

„Ocitne-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.“⁵⁴

Takové předběžné opatření musí být vydáno neodkladně, nejdéle do 24 hodin od podání návrhu, a trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti (v některých případech může být prodlouženo). Usnesení o nařízení tohoto předběžného opatření se doručuje účastníkům až při jeho výkonu. Rodiče nezletilého, orgán sociálně-právní ochrany dětí či soudem ustanovený opatrovník mohou kdykoli podat návrh na zrušení takového předběžného opatření.

6.1.2. Předběžná opatření v rámci ochrany před domácím násilím

„Je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, předseda senátu předběžným opatřením uloží účastníku, proti kterému návrh směřuje, zejména aby

- a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,*
- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,*
- c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo*
- d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.“⁵⁵*

I toto předběžné opatření musí být vydáno bezodkladně, nejpozději však do 48 hodin od podání návrhu. Trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti, případně může dojít i k prodloužení; nejpozději však zanikne uplynutím jednoho roku od jeho nařízení. Rovněž v tomto případě se usnesení o předběžném opatření vyhláší účastníkům až při provedení jeho výkonu.

6.2. Zajištění důkazu

Pro případ obavy, že určitý důkaz nebude možné později provést nebo jen s velkými obtížemi, lze na návrh provést tento důkaz ještě před zahájením řízení ve věci samé. Příslušným je v takovém případě soud, který by byl příslušným k řízení ve věci samé nebo soud, v jehož obvodu se ohrožený důkazní prostředek nachází. Za stejných podmínek lze zajistit důkaz také v průběhu řízení, a to i bez návrhu. Důkaz může být v takovýchto případech zajištěn také notářským nebo exekutorským zápisem o skutkovém ději nebo o stavu věci tehdy, pokud se skutkový děj udál v přítomnosti notáře nebo soudního exekutora nebo jestliže tyto osoby osvědčily stav věci.

---

⁵⁴ § 76a, odst. 1 OSŘ

⁵⁵ § 76b odst. 1 OSŘ

Zajištění se provádí způsobem, jenž je předepsán pro určitý důkaz. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, mají účastníci řízení ve věci samé právo účastnit se zajištění důkazu. O zajištění se vyhotovuje protokol.

6.3. Zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech

Tento institut vymezuje občanský soudní řád v části upravující výkon rozhodnutí jakožto způsob výkonu rozhodnutí pro peněžitá plnění. Vzhledem k zajišťovací povaze tohoto prostředku jsem se však rozhodla věnovat mu pozornost v této kapitole.

Funkce soudcovského zástavního práva na nemovitostech spočívá v zajištění pohledávky oprávněného. Soudcovské zástavní právo se zapisuje do katastru nemovitostí (pro pořadí je rozhodující den, kdy soudu došel návrh na výkon rozhodnutí) a vázne na zajištěné nemovitosti bez ohledu na jejího vlastníka. Ten, komu svědčí soudcovské zástavní právo je tak oprávněn vést výkon rozhodnutí i proti případnému pozdějšímu nabyvateli nemovitosti.

Závěr

Cílem předkládané diplomové práce je poskytnout ucelený přehled o jednotlivých druzích civilního procesu, k jejichž diferenciaci došlo v průběhu historického vývoje.

První kapitola je věnována nalézacímu řízení. V první části této kapitoly je vymezeno nalézací řízení sporné, jakožto druh řízení, v rámci kterého jsou rozhodovány spory o právo. Soud v těchto případech vydává zpravidla deklaratorní rozhodnutí a autoritativně stvrzuje, co je právem a co právem není. Pro nalézací řízení sporné je charakteristické uplatnění dispoziční zásady a zásady projednací, která je spjata s nesením procesních břemen. Pozornost je věnována také průběhu sporného řízení, jakož i typům rozhodnutí, kterými může být toto řízení zakončeno.

Druhá část první kapitoly podává výklad k řízení nespornému, přičemž se zaměřuje zejména na vytyčení odlišností ve vztahu k nalézacímu řízení spornému. Podrobněji jsou rozebrána některá nesporná řízení, konkrétně řízení o dědictví, řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, řízení o úschovách, o umoření listin a řízení ve věcech obchodního rejstříku.

Ve druhé kapitole je popsáno vykonávací řízení, prostřednictvím kterého dochází k výkonu práva donucením státní mocí. Recentní právní úprava umožňuje výkon práva dvojitým způsobem, a to cestou soudního výkonu rozhodnutí a cestou exekuce. Přestože jsem se v této práci zaměřila na výkon rozhodnutí, jež se odehrává po celou dobu u soudu, považuji za vhodné se alespoň v závěru zmínit o této dvojkolejnosti.

Třetí kapitola pojednává o právní úpravě insolvenčního řízení, jakožto řízení, jehož předmětem je dlužníkův úpadek. Pozornost je věnována specifikům tohoto řízení, tedy uplatňovaným zásadám, subjektům, jakož i průběhu samotného řízení. V závěru kapitoly se podává podrobnější výklad k jednotlivým formám řešení úpadku, tedy konkursu a insolvenčním zákonem nově zavedeným institutům reorganizace a oddlužení.

Mezi druhy civilního procesu je řazeno i rozhodčí řízení, jehož charakter a specifiky jsem se pokusila popsat ve čtvrté kapitole této diplomové práce. Poslední kapitola je pak věnována institutům, jejichž podstatou je zajištění určitého chování či zajištění důkazu. Tyto instituty jsou souhrnně označovány jako zajišťovací řízení.

Seznam zkratek

1. OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
2. OZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
3. IZ – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
4. ZRŘ – zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Seznam literatury

1. WINTEROVÁ Alena; a kol. Civilní právo procesní, 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 722
2. STAVINHOVÁ Jaruška; LAVICKÝ Petr. Základy civilního procesu. Brno: Muni PRESS, 2011, s. 140
3. STAVINHOVÁ Jaruška. Občanské právo procesní: Řízení nalézací. Brno: Iurudica Brunensia, 1996, s. 227
4. STAVINHOVÁ Jaruška. Občanské právo procesní: Řízení o výkon rozhodnutí, Řízení konkurzní a vyrovnací, Řízení rozhodčí. Brno: Doplněk, 1997, s. 158
5. SCHELLEOVÁ Ivana; a kol. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 1202
6. STAVINHOVÁ Jaruška; HLAVSA Petr. Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003, s.660
7. MARŠÍKOVÁ Jolana. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele. Praha: Linde Praha, 2011, s. 440
8. SCHELLEOVÁ Ilona. Úvod do insolvenčního práva. Ostrava: KEY Publishing, 2007, s. 94
9. KINDL Milan; ŠÍMA Alexandr; DAVID Ondřej. Občanské právo procesní, 2. Rozšířené vydání. Plzeň: Čeněk, 2008, s. 407
10. SCHELLEOVÁ Ivana. Základy občanského práva procesního. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 156

Resumé

Types of civil procedure

This thesis deals with various kinds of civil procedure. It defines its character, the purpose of its legislation, its principles, parties and their position, rights and responsibilities, and the course of the five kinds of civil proceedings in the Czech republic.

In the first chapter there is described the procedure, in which disputes are solved. Courts binding decide concrete disputes and declare, what is right and what is not right. Parties have to declare their rights and proof it. Otherwise they fail the process. In the second part of the first chapter there are defined kinds of civil procedure in which there is no dispute but it is required to regulate this legal relations, for example when somebody dies or lose some legal document.

The second chapter deals with proceeding which leads to enforcement, when somebody doesn't voluntarily perform what he have to perform according to the final legal decision. The court or the executor can force this person to perform his obligation.

In the third chapter there is described the bankruptcy proceeding and its institutes. The bankruptcy proceeding is regulated in the quite new Bancruptcy act. This chapter deals also with the ways of solution when somebody declare a bankruptcy.

The fourth chapter deals with arbitration, in that parties are solving their property dispute not before a judge, but before the arbitrator to which they agreed. That implies, that this proceeding is some alternative to the proceeding which is described in the first chapter.

The fifth chapter describes institutes through which can be provisionally regulated behavior of some person in relationship to other or ensure some proof.

Druhy civilního procesu

Types of civil procedure

Klíčová slova:

Civilní proces, druhy, řízení

Keywords:

Civil procedure, types, proceedings